

HADİS ÇEŞİTLERİ

METNİN KAYNAĞINA GÖRE

Kutsî Hadis

Merfu Hadis

Mevkûf Hadis

Maktû' Hadis

RAVİ SAYISINA GÖRE

Mütevâtir Hadis

Lafzî Mütevâtir

Manevi Mütevâtir

Ahad Hadis

Meşhur Hadis

Aziz Hadis

Garib Hadis

SIHHAT DERESESİNE GÖRE

Sahih Hadis

Hasen Hadis

Zayıf Hadis

- **Kaynağına göre hadis çeşitleri**

- **1. Kudsî hadis:** Manası Yüce Allah'a lafzı Efendimiz (s.a.v)'e ait olan hadis türüdür.
- **2. Merfû hadis:** Hz. Peygamber (s.a.v)'e ait olduğu söylenen söz, iş veya herhangi bir durumla ilgili hadis demektir.
- **3. Mevkûf hadis:** Bir sahabiye ait olduğu söylenen söz ve işle ilgili hadise denir. **Ebû Zerr** şöyle demiş:
- **4. Maktû' hadis:** Tâbiûndan birine ait olduğu söylenen söz ve işle ilgili hadis demektir. **Muhammed b. Sîrîn** şöyle demiş:

TASRİHAN MERFU: Sahabenin Peygamber (s.a.v)'i işittim şöyle dedi veya bize şöyle buyurdu yada Hz. Peygamber (s.a.v)'in şöyle yaptığını gördüm diyerek naklettiği hadislerdir. Yine Sahabenin Peygamber (s.a.v)'in huzurunda şöyle yaptım yahut fulan kimse Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda şöyle yaptı, Yahutta Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda şöyle yapıldı diyerek naklettiği, fakat Hz. Peygamber'in yapılan bu fiil ve hareketlere karşı inkar veya itirazda bulunduğu dair hiçbir işaretle bulunmadığı haberlerdir.

HÜKMEN MERFU: “Hz. Peygamber zamanında şöyle derdik, şöyle denirdi, şöyle yapardık, şunda bir sakınca görmezdik” şeklindeki sözleri hükmen merfu olur. Çünkü sahabenin devamlı olarak yaptıkları bir fiilden Hz. Peygamber'in habersiz olduğu söylenemez.

Hz. Ali'nin Kusef namazını her rekatta ikiden fazla ruku ile kılması Mükmen merfu hadis kısmında yer alır. Çünkü Hz. Ali'nin namazı kendi içtiadı ile bu şekilde kılması düşünülemez.

SAHABE MÜRSELİ: Bir sahabinin başka bir sahabiden öğrendiği, ancak rivayet ederken bu sahabinin ismini vermeden doğrudan Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadistir.

Etbaut Tabiun	Tabiun	Sahabe	Hiz. Peygamber	Yüce Allah
	MAKTU HADİS	MEVKUF HADİS	MERFU HADİS	KUDSİ HADİS

KUDSİ HADİS	Bu söz kutsal bir lafza benziyor. O da Allah'ın lafzı olur.
MERFU HADİS	Hiz. Peygamberin sözünü rafın üstüne astı.
MEVKUF HADİS	Sahabe Hiz. Peygamberin hayatına çok vakıf maşallah
MAKTU HADİS	Mak T u T abiun kelimesinin baş harfi

HADİS TÜRLERİ

Sıhhat Derecesine Göre

Sahih

Hasen

Zayıf

Sened Kaynaklı

Mürsel

Munkatı

Mudal

Muallak

Müdelles

Râvi Kaynaklı

Münker

Metruk

Muallel

Müdreç

Mevzu

Kaynağına Göre

Kutsi

Merfu

Mevkuf

Maktu

Râvilerin Sayısına Göre

Mütevâtir

Ahad

Meşhur

Aziz

Garib

Ravi sayısına göre hadisler

1. Mütevâtir hadis: Yalan bir haberi rivayet etme hususunda birleşmeleri aklın ve âdetin kabul etmeyeceği kadar kalabalık râvîler topluluğunun kendileri gibi bir topluluktan alıp naklettikleri, görülen ve duyulan bir olayla ilgili hadislerdir.

Mütevâtir hadisin Çeşitleri

A. Lafzî Mütevâtir: Bütün rivayetlerinde **lafızları aynı** olan yani, Hz. Peygamber'in ağzından çıktığı şekilde bize ulaşan hadislerdir.

B. Ma'nevî mütevâtir: Râvîlerin, aralarında müşterek bir nokta olan çeşitli hükümleri veya bilgileri ayrı ayrı lafızlarla nakletmeleri şeklinde meydana gelen **ortak manaya** denir. Yani aynı anlam değişik lafızlarla rivayet edilmiş olmaktadır.

2. Ahad hadis (Haber-i vâhid): Herhangi bir tabakada râvî sayısı, mütevatir hadîsin râvî sayısına ulaşamayan hadîstir.

A. Meşhûr (Müstefiz) hadis: Her nesilde (tabakada) asgarî üç râvî tarafından rivayet edilmiş olan hadîsdir. Bu, en sağlam ve yaygın kabul edilen tanımdır

2. Geniş anlamda kullanım

• İlk tabakada (örneğin sahâbe veya tâbiîn döneminde) az râvî ile başlayıp sonraki tabakalarda yaygınlaşan (şöhret kazanan) hadisler. Bu tür hadisler bazen "meşhur" diye adlandırılmıştır

B. Azîz hadis: Her nesilde (tabakada) en az iki râvî tarafından rivayet edilmiş olan hadîs demektir.

C. Garîb (Ferd) hadis: Senedinin bir veya birkaç yerinde (tabakasında) râvî sayısı bire düşen hadîs demektir.

• **Bir seneddeki raviler GARİB HADİS ÖRNEĞİ**

- Hz. Ali ve Ebu Hureyre 2 ravi
- Alkame 1 ravi
- Şube ve İmam malik 2 ravi
- Abdurrezzak, İbni Ebi Şeybe, Ahmet b. Hanbel 3 ravi

• **Bir seneddeki raviler AZİZ HADİS ÖRNEĞİ**

- Hz. Ali, Ebu Hureyre, Hz. Ömer, Hz. Aişe, Hz. Zeyd 5 ravi
- Alkame, Ahmet ve Ceyhun 3 ravi
- Şube ve İmam malik 2 ravi
- Abdurrezzak, İbni Ebi Şeybe, Ahmet b. Hanbel ve Veli 3 ravi

MÜTEVATİR HADİS

Etbaut Tabiun	Tabiun	Tabiun	Sahabe	Sahabe	H.z.Peygamber
15 Ravi	7 ravi	4 Ravi	6 Ravi	8 Ravi	

MEŞHUR HADİS

Etbaut Tabiun	Tabiun	Tabiun	Sahabe	Sahabe	H.z.Peygamber
6 Ravi	9 ravi	12 Ravi	6 Ravi	3 Ravi	

AZİZ HADİS

Etbaut Tabiun	Tabiun	Tabiun	Sahabe	Sahabe	H.z.Peygamber
2 Ravi	3 ravi	4 Ravi	2 Ravi	8 Ravi	

GARİP HADİS

Etbaut Tabiun	Tabiun	Tabiun	Sahabe	Sahabe	H.z.Peygamber
2 Ravi	3 ravi	4 Ravi	5 Ravi	1 Ravi	

SAHİH HADİS

- Adâlet ve zabt sahibi râvilerin kendileri gibi adâlet ve zabt sahibi râvilerden muttasıl bir senedle rivayet ettikleri şâz ve muallel olmayan hadisi ifade eder.
- **SAHİH HADİSİN ŞARTLARI**
- 1. Râviler adâlet sahibi yani müslüman, akıl-bâliğ, takvâ ve mürüvvet sahibi (erdem) olmalıdır.
- 2. Râviler zabt sahibi olmalıdır.
- 3. Sened muttasıl olmalıdır.
- 4. Hadis şâz olmamalıdır.
- 5. Hadis muallel olmamalıdır.

SAHİH HADİS ÇEŞİTLERİ

- **Sahîh li-zâtihi:** Sıhhat için gerekli bütün şartların kendisinde toplandığı hadise denir. **Sahih hadis ile sahîh li-zâtihi** aynı şeydir.
- **Sahîh li-gayrihi:** Adâlet vasfına sahip olduğu halde zabt açısından bazı eksiklikleri bulunan râvinin rivayet ettiği hadis, zabtı tam olan bir başka râvi tarafından rivayet edilip desteklenmek suretiyle sahih derecesine yükselirse buna **sahîh li-gayrihi** denir ki bu tür hadisin kaynaklarda pek çok örneği bulunmaktadır.
- Meselâ Tirmizî tarafından Ebû Küreyb – Abde b. Süleyman – Muhammed b. Amr – Ebû Seleme – Ebû Hüreyre – Hz. Peygamber tarikiyle tahriç edilen, “Ümmetime zorluk verecek olmasaydım onlara her namazla birlikte diş fırçalamayı emrederdim” meâlindeki hadisin (“Tahâret”, 18) senedinde yer alan **Muhammed b. Amr’ın hâfıza bakımından** zayıf olduğu nakledilmektedir. Bundan dolayı hadis sahih olmaktan çıkıp **hasen mertebesine** düşmüş, ancak aynı hadis, senedlerinde Muhammed b. Amr’ın yer almadığı tamamı adâlet ve zabt sahibi farklı râvilerden oluşan birer senedle Buhârî ve Müslim tarafından da tahriç edilmiş, böylece Muhammed b. Amr’ın hata yapmış olma ihtimali ortadan kalkmış ve Tirmizî’nin naklettiği hadis sahîh li-gayrihi derecesine yükselmiştir.

HASEN HADİS

- Terim olarak genel kabule göre, “sahih hadisin şartlarını taşımakla beraber **râvisinin zabtı** sahih hadisin râvisine nisbetle daha az olan hadis” anlamında kullanılmaktadır.
- Buna göre hasen, sahih hadisle zayıf hadis arasında, ancak sahihe daha yakın konumda bulunmaktadır.
- "Adâlet şartını taşımakla birlikte, zabt yönünden sahih hadis râvîlerinin derecesine ulaşamamış kimselerin muttasıl (kesintisiz) isnatla rivâyet ettikleri, şâz ve illetten uzak hadis."
- "Râvîsi doğruluk ve emânetle meşhur olmakla birlikte, zabt vasfındaki kusurundan dolayı sâhîh derecesine ulaşamayan hadis." şeklinde tarifler yapılmıştır.

HASEN HADİSİN ÇEŞİTLERİ

• 1. HASEN Lİ-ZATİHİ

- Hasenlik özelliklerini bizzat taşıyan hadise denir.
- Sahih hadisin bütün niteliklerini taşıdığı halde râvîlerinden birinin veya birkaçının **zabt sıfatı** tam olmayan hadistir.
- Seneddeki Behz, her ne kadar doğru sözlü, hatta bazı âlimlere göre sika biri ise de, bir kısım rivayetleri sebebiyle tenkide uğramış olması onun zabtının azlığını gösterir.
- Bundan dolayı hadis, bu senediyle, Behz'in dedesinin başından geçen bir olay olarak hasen li-zatihîdir.

• 2. HASEN Lİ-ĞAYRİHİ

- Bir hadisin senedinde yer alan râvîlerden biri çok hata yapacak kadar dalgın ve ehliyetsiz ise, aynı hadis başka bir yolla da rivâyet edilmişse o takdirde kendi dışındaki isnadlar ile hasen durumuna yükseldiği için "**hasen lî gayrihi**" adını alır.

SIHHAT DERECESİNE GÖRE

- **1. Sahîh Hadîs:** Senedinin başından sonuna kadar sika (adâlet ve zabt sahibi) râvînin sika râvîden rivayet ettiği, şâzz ve muallel olmayan hadîstir.
- **2. Hasen Hadîs:** Sahih hadisin bütün niteliklerini taşıdığı halde râvîlerinden birinin veya birkaçının **zabt sıfatı** tam olmayan hadistir.
- Hadis tarihinde bu terimi meşhur eden alim **Tirmizî'dir.**
- **3. Zayıf hadis:** Sahîh hadîsin özelliklerinden birini veya birkaçını taşımayan ya da Sahih hadisin bütün niteliklerini taşıdığı halde râvîlerinden birinin veya birkaçının zabt sıfatı hiç bulunmayan hadise Zayıf hadis denir.

MUZA'AF HADİS

- Zayıf olduğu hakkında hadis âlimleri arasında ittifak bulunmayan, bazılarına göre zayıf, bazılarına göre de zayıf olmayan hadistir.
- Buna göre, muza'af hadis zayıf hadisten üstündür.

MEVZÛ HADİS

- Söylemediği halde Peygamberimize nispet edilen söz ve fiillerle ilgili haberlerdir.
- **Bunlara hadis denilmesinin nedeni;**
- Uydurma da olsa bir sened ve metninin olması ve söyleyenin bu haberin hadis olduğunu iddia etmesidir.
- Mevzu hadis Hz. Peygamber zamanında başlamıştı.
- Hz. Osman'ın şehid edilmesiyle başlayıp Hz. Ali'nin şehid edilmesiyle derinleşen siyasi ihtilaflarda tarafların cahil ve belki de art niyetli mensuplarının kendilerini övmek, muhaliflerini yermek maksadıyla bu tür haberler üretmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

Hadisi uydurma sebepleri

1. İslâm düşmanlığı
2. Irk ve mezhep yanlılığı
3. Maddi yarar elde etme hırsı
4. İslâm'a hizmet arzusu

Uydurma Hadisin Belirtileri

- Uyduran kimsenin itirafı
- Râvînin hadisi rivayet ederken içinde bulunduğu ortam
- Râvînin rivayet ettiği hadisi kendisinden aldığı söylediği hocadan öğrenme zamanı olarak verdiği tarihin imkânsız olması
- Metinde görülen dil ve özellikle de mana bozuklukları ile ölçsüz ifadeler
- **Metnin kesinleşmiş bazı bilgilere,**
- meselâ Kur'an-ı Kerîm ve meşhur sünnetin verilerine,
- akl-ı selîme, kesinleşmiş tarihi ve tecrübî bilgilere,
- bir yorumu yapılamayacak şekilde aykırı olması
- Metnin belli bazı konularda olması
- Metnin rivayet asrında yazılmış hadis kitaplarında bulunmaması

Halk arasında yaygın olan hadisleri toplayan çalışmalar

- İslâm tarihi boyunca halk arasında hadis olarak dolaşan birçok söz bulunmaktadır.
- Bunlar arasında hadis olanlar bulunduğu gibi hadis olmayanlar da vardır.
- Halk arasında hadis olarak bilinen bu sözlerin gerçek durumlarını tespit etmek amacıyla birçok müstakil çalışma yapılmıştır.
- **Halk arasında yaygın olan hadisleri toplayan çalışmalar**
- **Sehâvî'nin el-Mekâsîdü'l-hasenesi**
- **Aclûnî'nin Keşfu'l hafâ'sı**
- **Et-Terğib ve't-Terhib / Münziri**
- Münziri, et Terğib ve't Terhib isimli eserinde iyiliğe teşvik eden, kötülüklerden sakındıran hadisleri bir araya getirmiştir.
- Müellif her konunun, terğib ve terhib (teşvik ve uyarı) yönlerini dile getiren hadisleri iki grupta toplamak suretiyle önce terğib sonra terhibi ilgilendiren hadisleri vermiştir.

2025 MBSTS HADİS USULÜ

46. Hadisle ilgili

- I. Senesinde yalancılıkla itham edilmiş bir râvinin bulunması,
- II. İsnadının munkatı (kopuk) olması,
- III. Hafif zabt kusuru bulunan bir râvi tarafından rivayet edilmesi

özelliklerinden hangileri onun zayıf olarak nitelenmesine sebep olur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Cevap Anahtarı: D

2024 İHL HADİS USULÜ

18. Sahabelerden biri Hz. Muhammed'e «İyilik yapmaya kim daha layıktır, ey Allah'ın Resulü?" sorusunu sorduğunda O "Annendir." cevabını vermiştir. Bu hadis araştırıldığında senedinin muttasıl olduğu, şaz olmadığı, içerisinde gizli bir illet bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca bütün ravilerinin güvenilir olduğu ancak bir ravisinin sika olmakla birlikte zabtında hafif kusurlar bulunduğu tespit edilmiştir.

Hadis usulü açısından bu rivayet aşağıdaki kavramlardan hangisiyle isimlendirilir?

- A) Sahih
- B) Hasen
- C) Zayıf
- D) Munkatı
- E) Mürsel

• **Cevap Anahtarı: B**

2024 DİKAB HADİS USULÜ

11. Sahabelerden Ebu Zer, ensesini göstererek: "Keskin kılıcı şuraya dayasanız ben de Hz. Muhammed'den duymuş olduğum bir sözü, siz benim işimi bitirmeden önce nakledebileceğimi bilsem muhakkak naklederim." demiştir.

Bu parçada bahsedilen rivayet aşağıdaki hadis türlerinden hangisi kapsamında değerlendirilir?

- A) Merfu
- B) Maktu
- C) Mürsel
- D) Mevkuf
- E) Muallel

CEVAP ANAHTARI: D

2024 DHBT ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

7. Hicri 21 yılında doğan Hasan Basri 120 kadar sahabe ile görüşmüş ve hadis öğrenmiştir. Birçok alanda kendini yetiştiren Hasan Basri, Müslümanların çalkantılı bir süreçten geçtiği yıllarda söylediği sözlerle onları doğru yola iletmeye çalışmış, hem halka hem de yöneticilere önemli tavsiyelerde bulunmuştur. "Hiyanet olarak hainlere yardımcı olmak yeter.", "Her ümmetin bir putu vardır, bu ümmetin putu da altın ve gümüştür." sözleri ile; kendisini, korku içerikli ifadeler kullanmakla eleştiren birine "Umulana nail oluncaya kadar korkutan kimse, korkulan şey başına gelene kadar ümit veren kimseden daha iyidir." şeklindeki cevabı bunlara örnektir.

Hasan Basri'ye ait olan bu sözler aşağıdaki hadis türlerinin hangisi kapsamında ele alınmaktadır?

- A) Merfu
- B) Munkatı
- C) Muhtelif
- D) Maktu
- E) Mürsel

Cevap anahtarı: D

DHBT 2022 ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

7. Zaman zaman bir atasözü veya herhangi birisine ait güzel bir söz Hz. Muhammed'e aitmiş gibi aktarılmaktadır. Bu tür ifadeler özellikle sosyal medyada hızlı bir şekilde yaygınlaşmakta ve hadis olarak günlük dilde de rahat bir şekilde kullanılmaktadır. Her ne kadar bu tür ifadelerin hadis olmadığı alimler tarafından kolaylıkla tespit edilebilse de insanların çoğu, temel hadis kaynaklarına müracaat etmediği için bunlar yaygınlığını koruyabilmektedir.

Bu tür rivayetler hadis ilminde aşağıdaki kavramlardan hangisiyle nitelendirilmektedir?

- A) Mevzu
- B) Hasen
- C) Merfu
- D) Mevkuf
- E) Müdrec

CEVAP ANAHTARI: A

DHBT 2020 ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

10. Aşağıdakilerden hangisi uydurma hadislerin ortaya çıkış sebeplerinden biri değildir?

- A) İslam'a ve Müslümanlara düşmanlık etme isteği
- B) Mensubu bulunduğu grubu yüceltme çabası
- C) Şahsi çıkar elde etme arzusu
- D) Daha hacimli eser ortaya koyma çabası
- E) İnsanları hayırlı işlere sevk etme isteği

CEVAP ANAHTARI: D

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

48. Söylemediği, yapmadığı yahut sahip olmadığı hâlde Hz. Muhammed'e nispet edilen söz, fiil, takrir yahut onun ahlaki ve fiziki özelliklerine dair haberlere mevzu hadis denmektedir. Muhaddisler insanların sakınması için bu türden rivayetleri bir araya getirmişler ve bunları tanıma yollarını belirlemişlerdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi mevzu hadisleri tanıma yollarından biri değildir?

- A) Ravinin, hadis uydurduğunu itiraf etmesi
- B) Rivayetin, tevili mümkün olmayacak şekilde naslara olması aykırı
- C) Rivayetin akla, mantığa ve tarihî gerçeklere ters düşmesi
- D) Rivayetin bir grubu veya mezhebi aşırı övme ya da yerme mahiyetinde olması
- E) Rivayetin nazil bir isnada sahip olması

Cevap Anahtarı: E

DİKAB 2022 HADİS USULÜ

14. Tirmizi'nin Sünen'inde yer alan bir hadisin senedi araştırılırken hadisi Ebu Seleme'den nakleden Muhammed b. Amr'ın bazı rivayetlerindeki hataları sebebiyle zabt yönünden tenkit edildiği, diğer ravilerinin ise sika olduğu tespit edilmiştir. Hadis farklı kaynaklarda araştırıldığında Müslim'in Sahih isimli eserinde aynı hadiste Muhammed b. Amr'ın yer almadığı, tamamı adalet ve zabt sahibi farklı ravilerden oluşan bir senedle de nakledildiği görülmüştür.

Bu parçada bahsedilen Tirmizi rivayeti aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilir?

- A) Hasen li-gayrihi
- B) Sahih li-zatihi
- C) Sahih li-gayrihi
- D) Hükmen merfu
- E) Hasen li-zatihi

Cevap Anahtarı: C

DİKAB 2020 HADİS USULÜ

13. Hz Muhammed Sahabe Tabiin Tebei Tabiin Müellif

Şekildeki gibi tebei tabiin nesline mensup bir kişinin doğrudan Hz. Muhammed'den aktardığı hadisler aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilir?

- A) Mürsel
- B) Merdud
- C) Mu'dal
- D) Müdrec
- E) Hasen

Cevap Anahtarı: C

HADİS USULÜ 2023 İHL

13. Maktu hadisle ilgili olarak,

- I. Tabiun ve tebeü't-tabiinin söz ve fiilleridir.
- II. Tabiunun sahabeyi atlayarak Hz. Muhammed'den rivayet ettiği hadistir.
- III. İlk dönemlerde isnadı muttasıl olmayan munkatı anlamında kullanılmıştır.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) I ve III
- E) II ve III

Cevap Anahtarı: D

HADİS USULÜ 2023 İHL

14. Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra Müslümanlar arasında ortaya çıkan iç savaşlar fitne olarak adlandırılır. Bu süreçte yaşanan siyasi ve itikadi kamplaşmalar, ilimlerin oluşmasına ve gelişmesine etki etmiştir. Örneğin hadis ilminde fitne olaylarından sonra yaygınlaşan hadis uydurmacılığına karşı bazı uygulamalar başlatılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu uygulamalardan biri değildir?

- A) Hadis rivayetinde isnadın kullanılması
- B) Müstakil hadis usulü eserlerinin kaleme alınması
- C) Uydurma rivayetleri toplayan kitapların yazılması
- D) Cerh ve tadil faaliyetinin uygulanması
- E) Güvenilir hadis kaynaklarının telif edilmesi

Cevap Anahtarı: B

HADİS USULÜ 2023 İHL

16. Bir hadis, her nesilde yalan üzere birleşmelerini aklın mümkün görmeyeceği sayıda çok ravi tarafından bizzat işitme ve görmeye dayanarak nakledildiğinde mütevatir ismini almaktadır. Bu tür hadislerin birçok özelliği bulunmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu özelliklerden biri değildir?

- A) Lafzen ve manen olmak üzere iki türü vardır.
- B) Dinî yönden kesin bilgi ifade ederler.
- C) Ravilerden bir veya birkaçındaki zayıflık, hadisin sıhhatine zarar vermez.
- D) Sened tenkidine tabi tutulmazlar.
- E) İtikadi konularda delil olup olamayacağı tartışmalıdır.

Cevap Anahtarı: E

HADİS TÜRLERİ

Sıhhat Derecesine Göre

Sahih

Hasen

Zayıf

Sened Kaynaklı

Mürsel

Munkatı

Mudal

Muallak

Müdelles

Râvi Kaynaklı

Münker

Metruk

Muallal

Müdreç

Mevzu

Kaynağına Göre

Kutsi

Merfu

Mevkuf

Maktu

Râvilerin Sayısına Göre

Mütevâtir

Ahad

Meşhur

Aziz

Garib

SENETTEKİ KOPUKLUKTAN KAYNAKLANAN ZAYIF HADİSLER

1. MÜRSEL HADİS

1. Tâbiînin doğrudan Hz. Peygamber (s.a.v)'den naklettiği hadis demektir.
- Hz. Peygamber (s.a.v) – Sahabe- Tabiun- etbaut tabiun – müellif

2. MU'DAL HADİS

- Senedinde peş peşe iki veya daha fazla râvî atlanmış olan hadîs demektir.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes- Hz. Peygamber (s.a.v)

3. MU'ALLAK HADİS

- Senedinin müellif tarafı, bir veya birkaç râvîsi atlanmış gibi eksik olan ya da tamamı zikredilmeden rivayet edilen hadistir.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes- Hz. Peygamber (s.a.v)

4. MÜDELLES HADİS

- Bir kusuru veya ekseriya hoş görülmeleyen bir özelliği gizlenerek onun bulunmadığını zannettirecek şekilde rivayet edilmiş olan hadis demektir.

5. MUNKATI' HADİS

- **1. Etba'ut-tabiinin, tabiini atlayarak** sahabiden naklettiği hadislerdir. Bu atlayışlar sebebiyle bir veya birkaç ravi düşmüş olmaktadır.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes- Hz. Peygamber (s.a.v)
- Hz. Peygamber (s.a.v) – Sahabe- Tabiun- etbaut tabiun - müellif
- **2.** Senesinde sahabeden sonra bir veya **peş peşe olmayarak, birkaç râvî atlanmış** olan hadîse denir.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes- Hz. Peygamber (s.a.v)
- **3.** Senesinde **müphem bir kişinin** bulunduğu hadis de munkati' olarak değerlendirilmiştir.
- Bir adam, bir kadın, bir hoca gibi kapalı bir ifadeyle zikredilen ravi atlanmış sayılır.

Ravileri zabt yönünden ta'n edilmiş zayıf hadis çeşitleri

1. Münker hadis: Zayıf bir râvînin kendisinden daha iyi durumda olan râvîye aykırı bir şekilde rivayet ettiği hadîs demektir. Mükabili olan hadis **Maruf** hadistir.

Zayıf hadis- **Münker**/ Güvenilir hadis- **Maruf** olur.

2. Şâzz hadis: Sika (güvenilir) bir râvînin kendisinden daha Sika (güvenilir) olan bir râvîye veya râvîlere zıt olarak rivayet ettiği hadîs demektir. Mükabili olan hadis **Mahfuz** hadistir.

Güvenilir hadis- **Şazz**/ Daha güvenilir hadis- **Mahfuz** olur.

3. Metrûk hadis: Hz. Peygamber (s.a.v)'e yalan isnadda bulunmakla itham edilen veya çok hata yapan yahut çok dalgın olan râvînin rivayet ettiği hadîs çeşididir.

4. Maklûb hadis: Sened veya metnindeki kelime veya cümleler arasında yer değişikliği yapılmış olan hadîse Maklub hadis denir.

Allah'ın kıyamet gününde kendi gölgesi altında gölgelendireceği yedi sınıf kimsenin anlatıldığı Müslim'in rivayetinde altıncı kişinin **"sağ elinin verdiğini sol eli duymayacak"** şekilde gizlice sadaka veren kimse" olarak ifade edilen hadisi başka bir ravi naklederken takdim- tehir hatası yaparak **"sol elin verdiğini sağ eli bilmeyenler"** şeklinde rivayet etmiştir.

5. Mu'allel hadis: Ancak işin uzmanı âlimlerin fark edebileceği ve sahihliğe zarar veren gizli bir kusuru (illeti) bulunan hadîse Mu'allel hadis denir.

Bu hadislerde, mevkûf olanın merfû, munkatı'/mürsel olanın muttasıl olarak veya bunların tersi şeklinde yahut merfû ve mevkûfların ya da farklı merfûların birbirleriyle karıştırılarak rivayetlerdeki gizli kusurlar bulunabilmektedir.

Buna göre illetler hem senedlerde, hem metinlerde olabilir. Bunların ortaya çıkarılması çok zor olduğu için, hadis tarihinde az sayıda âlim bu sahada söz söylemiştir.

6. Muzdarib hadis (Izdirab): 2 Zıt Hadis Fakat Tercih İmkânı Yok

Birbirlerine zıt olmakla beraber birini diğerine tercih imkânı bulunmayan hadîslerden her birine verilen isimdir.

Bu zıtlık hem senedinde hem de metninde olabilir.

Bu zıtlıklar hadislerden birinin hatalı olduğunu en azından zabt eksikliği olduğunu gösterir.

Hatalı olanı tespit imkânı bulunamayınca iki hadiste zayıf sayılır.

7. Müdrec hadis (İdrac): Sened veya metnine, aslında bulunmayan bir şey eklenmiş olan hadîse denir.

Peygamber (s.a.v): Biriniz Cuma namazı kıldığında arkasında dört rekât daha kılsın. Eğer acele etmesini gerektiren bir işi varsa, iki rakatını mescitte, kalan ikiyi de ulaştığı mekanda kılsın.

Bu hadisteki “eğer acele...” Diye zikredilen kısım, tebe-i tabiin ravisi Süheyl b. Ebi Salih’in açıklaması olup Müslüm’in diğer rivayetlerinden anlaşılmaktadır.

8. Musahhaf: Sened veya metninde noktalama ve harekeleme hatası yapılmış olan hadis.

9. Muharref: Sened veya metninde harf hatası yapılmış olan hadis.

10. Mevzu hadis: Hz. Peygamberin söylemediği veya yapmadığı halde kendisine nispet edilen söz ve fiillerle ilgili haberlerdir.

BAZI KAVRAMLAR

- **İ'TİBAR HADİS:** Bir hadisin senedinde, sahabeden hadis kitabı müellifine kadar herhangi bir tabakada ravisi tek kalıyorsa böyle hadislere ferd veya garib denilir. Hadis için bu tek kalış olumsuz bir durumdur. Bu sebeple ele alınan bir hadisin sahabeden itibaren senedin her halkasındaki ravi dışında başka ravileri olup olmadığı araştırılır. Bu araştırma işine **i'tibar** denir.
- Bu rivayetler, bilhassa ferd olduğu görülen bir hadisin desteklenmesi için önemlidir.
- **MÜTABİ' HADİS:** Hadislerin sahabeden itibaren farklı rivayetlerinin araştırılması sonucunda o hadisi senedin her bir halkasındaki ravi dışında aynı lafızlarla rivayet eden başka raviler varsa bunların rivayetine **mütabi'** denir.
- Örneğin, bir hadis, Hammad b. Seleme + Eyyub + Muhammed b. Sirin + Ebu Hureyre + Resulullah şeklindeki bir isnadla rivayet edilmektedir. Önceleri Hammad b. Seleme'nin bu hadisi rivayette tek kaldığı zannedilmiş ancak yapılan araştırma neticesinde aynı rivayetin, senedde yer alan Muhammed b. Sirin'den, Eyyub dışında başka bir ravi tarafından da rivayet edildiği tespit edilmiştir. Bu durum mütabi kavramı ile açıklanmaktadır.
- **ŞAHİD HADİS:** İtibâr denilen, hadîsin başka kanallardan gelen rivayetlerini araştırma sonucu lafzı aynı olmayıp **mânâ bakımından** benzer veya yakın rivayetler bulunursa bunlara da şâhid hadis denir.

MÜSNED HADİS: İlk ravisinden sonuna kadar muttasıl (yani ravisi hiç düşmeden Resulullah'a ulaşan hadisler), aynı zamanda merfu olan (yani Peygamberimizin söz veya fiilini aktaran) hadislerdir.

MUTTASIL: Senedinde başından sonuna kadar râvî düşmesi bulunmayan, isnad zinciri kesintisiz olarak devam eden hadîs demektir. Yani hadisi hangi âlimler rivayet ettiyse, bunların hepsinin bilinmesi, belirtilmesi ve bu şekilde Resullullah'a bağlanmasıdır. "Haddesena, Ahberena" edatlar ile nakledilir. Muttasıl hadisin diğer adı **Mevsul hadistir.**

ÂLİ İSNAD: Hadisi en kısa yoldan Hz. Peygamber'e ulaştıran sahih isnattır.

NAZİL İSNAD: Hadisi Hz. Peygamber'e çok ravi sayısı ile ulaştıran isnattır.

MÜSESEL HADİS: "Resûl-i Ekrem'in bir hadisi söylediği sırada yaptığı bir hareketi veya kullandığı bir sözü ya da hem hareketi hem sözü seneddeki bütün râvilerin aynen tekrarladığı hadis" anlamında kullanılmaktadır.

Teselsül bazan bir hadisin senedinde yer alan râvilerin rivayet esnasında sakalını sıvazlaması, belli bir yere dayanması, gülümsemesi, ağlaması, musâfaha yapması, elini başına koyması, hadisi ayakta rivayet etmesi, parmağına yüzük takması ve eliyle yere dokunması gibi davranışları tekrarlamaları şeklinde olur.

MESTUR HADİS: Kendisinden iki veya daha fazla güvenilir râvî rivayette bulunduğu halde hadis rivayetiyle fazla meşgul olmadığı için muhaddislerce tanınmayan veya cerh-ta'dîl yönünden hakkında bir hüküm bulunmayan ya da hakkında ne hüküm verileceği bilinmeyen râvî" demektir. Mestur olduğu söylenen her ravi mechulul haldir. Ancak her mechul'ul hal mestur değildir. Bazı alimler ise aynı anlamda kullanmışlardır.

DİKAB 2023 HADİS USULÜ

13. Muvatta isimli eseri okuyan bir öğrenci bazı rivayetlerde İmam Malik'in "Hz. Peygamber şöyle buyurdu." diyerek hadis naklettiğini görmüştür. İmam Malik'in Hz. Muhammed'i görmüş gibi nakletmesini garipseyen öğrenci bu durumu öğretmenine sormuştur. Öğretmen "İmam Malik isnaddaki iki raviyi atlamıştır." diyerek cevap vermiştir.

Bu parçada bahsedilen hadis türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Müdelles
- B) Maktu
- C) Mudal
- D) Mürsel
- E) Metruk

Cevap Anahtarı: C

2024 DHBT ÖNLİSANS HADİS USULÜ

8. Mekke'nin önde gelen tabiun âlimlerinden Mücahid b. Cebr, Hz. Muhammed'in Veda Haccı'nda "Lebbeyk Allahümme lebbeyk..." şeklinde telbiye getirdiğini bildiren rivayeti sahabe ismini Zikretmeden nakletmiştir.

Bu parçadaki rivayet, hadis ilminde aşağıdaki terimlerden hangisiyle ifade edilir?

- A) Müşkil
- B) Muallak
- C) Mevkuf
- D) Maktu
- E) Mürsel

Cevap Anahtarı: E

2024 DHBT LİSANS HADİS USULÜ

9. Hadisin isnadındaki ravilerden birinin veya birkaçının zikredilmemesine "inkita", bu tür kusur barındıran hadislerle de "munkatı" denir. Munkatı hadisler arasında en zor tespit edileni, bir ravinin kendisiyle aynı çağda yaşamış bir raviden doğrudan değil de başka bir ravi aracılığıyla aldığı bir hadisi, aradaki raviyi atlayıp doğrudan onun aldığı kişinin ismiyle zikrettiği hadistir.

Bu parçada açıklanan inkita türüne verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muallak,
- B) Muztarib
- C) Mudal
- D) Müdelles
- E) Maklub

• **Cevap Anahtarı: D**

2025 MBSTS HADİS USULÜ

47. Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh* adlı eserinde sadece sahabe râvisini zikrederek Veda Hutbesi ile ilgili şu hadise yer vermiştir: “İbn Abbâs Hz. Muhammed’in şöyle dediğini rivayet etmektedir: ‘Bu bildiriği burada bulunanlar bulunmayanlara iletsin.’”

Parçaya göre bu hadis ile ilgili aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yapılamaz?

- A) Merfu bir rivayettir.
- B) Muallak bir hadistir.
- C) Ferd bir haberdir.
- D) Kavlî bir hadistir.
- E) Senesinde inkita vardır.

Cevap Anahtarı: C

2025 MBSTS HADİS USULÜ

48. Bakiyye isimli râvi; hocası Ubeydullah b. Amr'dan aldığı bir hadisi naklederken onun meşhur olan bu ismi yerine daha az bilinen Ebû Vehb el-Esedî künyesini kullanmış, böylelikle hocasının ismini gizlemeye çalışmıştır.

Bu parçada bahsedilen durum aşağıdaki rivayet kusurlarından hangisiyle ifade edilmektedir?

- A) Tashîf
- B) Tedlîs
- C) İztırâb
- D) Kalb
- E) İdrâc

Cevap Anahtarı: B

2024 MBSTS HADİS USULÜ

45. Bekir, yaptığı bir araştırmada "Ümmetime meşakkat verecek olmasaydım onlara, her namaz vaktinde dişlerini fırçalamalarını emrederdim." hadisinin ilk başta Ebu Hureyre'den Ebu Seleme- Muhammed b. Amr şeklinde tek bir tarikini bulur. Bundan dolayı da hadisin ferd olduğunu düşünür. Ancak daha sonra aynı hadisin yine Ebu Hureyre'den al-Arac Ebu'z-Zinad – Süfyan şeklinde başka bir tarikiyle karşılaşır. Böylece ferd sandığı bu hadisin aynı hocadan gelen başka tariklerle de desteklendiğini tespit eder.

Bu parçada bahsedilen türden destekleyici rivayetler aşağıdaki kavramlardan hangisiyle isimlendirilir?

- A) Muhkem
- B) Maruf
- C) Mutabi
- D) Mahfuz
- E) Müselsel

Cevap Anahtarı: C

DHBT 2022 ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

8. İmam Malik'in Muvatta adlı eserinde altmış kadar hadisin aradaki raviler zikredilmeksizin doğrudan Hz. Muhammed'den aktarıldığı görülür. Müellif bu rivayetlerin Hz. Muhammed'e ait olduğunu ifade etmek için bunları "beleşani (bana ulaştı)" lafzıyla aktarmıştır.

İmam Malik, tebeu't-tabiuun tabakasından olduğuna göre bu hadisler aşağıdaki türlerden hangisine girer?

- A) Mevkuf
- B) Müdelles
- C) Muallak
- D) Maktu
- E) Mürsel

CEVAP ANAHTARI: C

2024 MBSTS HADİS USULÜ

48. Bazı hadisler, görünüşte sahih olmakla birlikte ilk bakışta tespit edilemeyen bazı rivayet kusurları sebebiyle sahih derecesine erişemezler. Mürsel bir hadisin müsned olarak nakledilmesi; merfu hadisin mevkuf olarak rivayet edilmesi bu tür kusurlara örnek gösterilebilir.

Bu parçada bahsedilen durum aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilir?

- A) İttisal
- B) İhtilaf
- C) İllet
- D) İhtisar
- E) İdrac

Cevap Anahtarı: C

HADİS USULÜ 2023 İHL

17. Hadis usulünde;

- zayıf ravinin kendisinden daha güvenilir raviye muhalefet etmesi,
- büyük günah işleyen ravinin nakletmesi,
- zayıf bir ravinin tek başına rivayet etmesi

gibi kusurlar barındıran hadisler aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilmektedir?

- A) Müdrec
- B) Münker
- C) Muallel
- D) Müdelles
- E) Mevzu

- **Cevap Anahtarı: B**

2024 DİKAB HADİS USULÜ

14. "Kim namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, Kâbe'ye hacca gider, ramazanda oruç tutar ve misafiri ağırlarsa cennete girer." hadisini zayıf bir ravi olan Hubeyyib b. Habib; Ebu İshak → Ayzar b. Hureys → İbn Abbas → Hz. Muhammed isnadıyla merfu olarak naklederken aynı rivayet güvenilir ravilerden oluşan Mamer → Ebu İshak → Ayzar b. Hureys → İbn Abbas senediyle mevkuf olarak sahih bir şekilde nakledilmiştir.

Bu parçada bahsedilen rivayetler için kullanılan kavram ikilisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Munkati – muttasil
- B) Muhkem – müteşabih
- C) Münker – maruf
- D) Müdrec – maklub
- E) Musahhaf- muharref

CEVAP ANAHTARI: C

DİKAB 2023 HADİS USULÜ

11. Hadislerin yazıyla kaydedilmeye başlandığı dönemde, hadisi sema ve kıraat yoluyla değil de doğrudan yazılı malzemelerden alan kimseler olmuştur. Bu yolla elde edilen hadislerde noktalama ve hareke hatası yapılmakta, hadisin senedinde veya metninde birtakım okuma hataları olabilmektedir. Bu şekilde hadis rivayet eden raviler cerh-tadil âlimleri tarafından tenkit edilmiş ve bu kişiler için de özel bir kavram kullanılmıştır.

Bu parçada bahsedilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mübtedi
- B) Sahafi
- C) Fasık
- D) Mechul
- E) Kezzab

Cevap Anahtarı: B

2024 İHL HADİS USULÜ

16. Hadis kitaplarında Hz. Muhammed'in ramazan ayında itikaf için mescit içerisinde kendisine özel bir oda edinmesiyle ilgili bir rivayet yer almaktadır. Bu rivayette geçen **ihtecera** (Oda edildi.) ifadesini hocadan duymadan kitaptan aktaran bir ravi, "**ihteceme**" (Kan aldırdı.) şeklinde hatalı rivayet etmiştir.

Bu parçada bahsedilen türden hata sebebiyle zayıf sayılan hadisler aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilir?

- A) Muharref
- B) Müdrec
- C) Mübhem
- D) Muztarib
- E) Maklub

Cevap Anahtarı: A

2018 DHBT ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

5. Bazı hadisler asıl metinde bulunmayan bir takım eklemeler yapılmıştır.” ... Salih kölenin iki sevabı vardır.” rivayetine “canım elinde olan zata yemin olsun ki Allah yolunda cihat etmek, hacca gitme ve anneme iyilik yapmak (arzularım) olmasa köle olarak ölmeyi isterdim.” şeklinde bir açıklamanın eklenmesi buna örnektir.

Bu tür hadisler aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilir?

- A) Müdrec
- B) Munkatı
- C) Mürsel
- D) Münker
- E) Müdelles

CEVAP ANAHTARI: A

DİKAB 2021 HADİS USULÜ

11. Buhari'nin Sahih İsimli eserini okumaya başlayan Hatice, Bedu'l-Halk başlığı altında, senedinde sahabe dışındaki bütün ravileri hazifedilmiş bir hadis okur.

Hatice'nin okuduğu bu hadis, senedi açısından aşağıdaki türlerden hangisine girmektedir?

- A) Muallel
- B) Müdrec
- C) Maklub
- D) Muallak
- E) Maktu

Cevap Anahtarı: D

DİKAB 2021 HADİS USULÜ

12. Oruç tutma ile ilgili hadisleri araştıran Ahmet, metinleri birbirinden farklı iki hadisle karşılaşmıştır. Hadislerin birinde 'Teşrik günleri yiyip içme günüdür,' ifadesi yer alırken diğerinde Arefe günü ve teşrik günleri yiyip içme günleridir," ifadesi bulunmaktadır. Ahmet bu hadislerden hangisinin diğerine göre öne çıktığını anlamak için ravilerini incelemiştir. Bunun sonucunda ilk hadisin sika ravilerden oluşan birçok farklı senedle rivayet edildiğini, ikincisinin ise sika ravilerden oluşmakla birlikte tek bir senedle nakledildiğini fark etmiştir.

Buna göre Ahmet'in tespit ettiği bu iki rivayete verilen isimler aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralanmıştır?

- A) Maruf— münker
- B) Mahhfuz — şaz
- C) Mutabi—şahid
- D) Nasih — mensuh
- E) Ahad— mutevatir

Cevap Anahtarı: B

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

47. Hammad b. Amr en-Nasibi, rivayet ettiği bir hadisin senedinde yer alan Süheyl isimli ravi yerine onun kardeşi A'meş'i zikrederek nakletmiş, böylece aynı tabakada yer alan iki raviyi birbirine karıştırmıştır. Bu durum rivayet edilen hadisin sened açısından zayıf olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Bu şekilde rivayet edilen hadisler için kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maklub
- B) Mürsel
- C) Muharref
- D) Müdrec
- E) Münker

Cevap Anahtarı: A

Sünnet, Hz. Peygamber'den gelmesi bakımından üç kısma ayrılır

- **Sünnet**, Hz. Peygamberin sözleri, davranışları ve onaylarıdır.
- **1. Kavli Sünnet:** Hz. Peygamber'in sözleridir.
- **2. Fiilî Sünnet:** Hz. Peygamber'in fiilleri ve davranışlarıdır.
- **3. Tahrîrî Sünnet:** Hz. Peygamber'in huzurunda veya bilgisi dâhilinde olmak şartıyla, Sahâbe tarafından söylenen sözleri ve yapılan davranışları onaylaması veya karşı çıkmasıdır.
- Rasûlünün kadının kabir ziyaretine ses çıkarmadığı görülmektedir. Bu, erkekler gibi kadınlar için de kabir ziyaretinin caiz olduğunu gösteren bir takrirdir.
- Amr b. el-Âs (r.a), Zâtü's-Selâsil gazvesi sırasında, çok soğuk bir gecede ihtilam olmuş, su ile yıkanırca canının tehlikeye düşeceğini anlayınca da teyemmümle topluluğa sabah namazını kıldırdı.
- Gazve dönüşü durum Hz. Peygamber'e anlatılınca, Amr'a; "Cünüp olduğun halde arkadaşlarına imam oldun öyle mi?" diye sordu. Amr; "Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir" (en-Nisâ, 4/29) âyetini hatırlayarak teyemmüm yaptığını ve namazı kıldırıldığını bildirdi.
- Bunun üzerine Hz. Peygamber tebessüm etmiş ve susmuştur. İşte bu tebessüm ve susma, su bulunsa bile çok soğuk havada teyemmümle namaz kılınabileceğini gösterir.

Kur'an'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber'in temel görevleri

- **1. Tebliğ:** Allah'tan almış oldukları vahyi eksiksiz olarak insanlara bildirmek anlamına gelir.
- **2. Beyân/Tebyîn:** Peygamber'in kendisine indirilen kitabı, ümmetine açıklaması, onları ihtilaf ettikleri konularda aydınlatmasıdır.
- **3. Tezkiye:** İnsanların kötü huylardan, günahlardan, kötülüklerden temizlenmesi, arındırılmasıdır.
- **4. Tebşir:** Peygamberimizin Kur'an-ı Kerimi hayatına aktaranları müjdelemesi demektir.
- **5. İnzar:** Peygamberimizin insanları uyarmasıdır.
- **6. Teşri:** Kanun ve hüküm koymak anlamına gelir. Hz. Peygamber hüküm koymada yetkilidir.
- **Mesela** namazın 5 vakit olduğu Kur'an'ı Kerim'de vardır ama namazın günün hangi bölümlerinde kılınması ile ilgili bilgiler yer almamaktadır. **Teşri görevi** tam da burada devreye girer.

TEŞRİ

- "Hayır, Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem yapıp, sonra da senin verdiğin hükme karşı içlerinde bir burukluk duymadan tam anlamıyla teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar" (Nisâ, 65).
- "Bu yüzden Allah Resulunun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine acı bir azap isabet etmesinden sakınsınlar" (Nûr, 63).
- "Peygamber size neyi verdiyse onu alın ve size neyi yasakladıysa ondan sakının. Allah 'tan korkun, çünkü Allah'ın azabı çetindir" (Haşr, 7)
- **Namazın hangi vakitte kaç vakit olacağı ve nasıl kılınacağı,**
- **namazı bozan ve bozmayan şeyler,**
- **hangi maldan zekatın ne kadar verileceği,**
- **orucun miktarı, orucu bozan ve bozmayan şeyler,**
- **hacla ilgili bazı uygulamaların nasıl olacağı**

PEYGAMBERİMİZİ KONU EDİNEREN DİĞER İLİMLER

- **Meğâzî:** Peygamberimizin savaşlarını konu edinir.
- **Siyer:** Peygamberimizin sadece savaşlarıyla değil, hayatının bütün yönleriyle ilgilenir.
- **Delâil:** Peygamberimizin mucizelerini konu edinen ilimdir.
- **Hasâis:** Hz. Peygamber (s.a.s.)'in özelliklerinden söz eder.
- **Fedail (fezail):** Bu kitaplarda, belli davranışların, mekân ve zamanların faziletleri, değerleri ve üstünlükleri ile ilgili hadisler bir araya getirilir.
- **Şemâil:** Peygamberimizin beşeri, ahlaki, fiziki ve ruhi özelliklerini, ibadet ve yaşayışını, giyim ve kuşam tarzını anlatan eserlerdir.
- **Hilye:** Hz. Peygamberin dış görünüşünü, vücut yapısını ve yaratılış güzelliklerini tarif eden sözlü rivayetlere denir.
- Şemail, kişisel portrelerdir ve hilyelerden daha geniş kapsamlıdır.
- Hilyelerde, Hz. Muhammed (s.a.v)'in fiziki özellikleri anlatılmaktadır.
- Hilyelerin şemaillerden ayrıldığı diğer bir nokta ise, hilyelerin yazılı metin algısından ziyade görsel bir levha şeklinde gelişmesidir.

HADİSİN İKİ TEMEL ÖGESİ: İSNÂD VE METİN

- Herhangi bir hadis, isnad ve metin denilen iki kısımdan meydana gelir.
- **1. İsnâd veya sened:** Hadisin, onu rivayet eden kimselerin isimlerinin sırasıyla zikredildiği kısımdır.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes- Hz. Peygamber (s.a.v)
- **Âlî isnad:** Hadisi en kısa yoldan Hz. Peygamber'e ulaştıran sahih isnattır.
- **Nâzil isnad:** Hadisi Hz. Peygamber'e çok ravi sayısı ile ulaştıran isnattır.
- **2. Metin:** İsnad zincirinin peşinden gelen Hz. Peygamber'in sözleri ve davranışlarını ifade eden kısımdır.
- Buhari- Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade
- Katade Tabiundan olsun
- Sözün sahibi Katade
- Müntehası- Şu'be
- İbdidası Müsedded yada Buhari denilir.
- Raviler zinciri Müsedded- Yahya- Şu'be- Sülasi -4
- Hadis Maktudur.

Buhari	Müsedded 5.	Yahya 4.	Şu'be 3.	Katade 2.	<u>Enes</u> <u>1.</u>	Hz. Peygamber (s.a.v)
---------------	------------------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------	--	------------------------------

Sözün sahibi Hz. Peygamberdir. Sözün sahibi hiçbir zaman Münteha olmaz.

Müntehası- **Enes b. Malik'dir.**

İbdidası **Müsedded** yada **Buhari** denilir.

Raviler zinciri **Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade- Enes** Humasi 5

Hadis **Merfudur**

Buhari	Müsedded 4	Yahya 3	Şu'be 2	Katade 1	Enes b. Malik
---------------	-------------------	----------------	----------------	-----------------	----------------------

Sözün sahibi **Enes b. Malik-dir.**

Müntehası- **Katade**

İbdidası **Müsedded** yada **Buhari** denilir.

Raviler zinciri **Müsedded- Yahya- Şu'be- Katade** Rubai -4

Hadis **Mevkuftur.**

- İsnad konusunda ilk fikir beyan eden kişi **İbn-i Sirin'dir**. İbn Sirin “Bu ilim dindir. Dininizi kimden aldığınıza dikkat edin.” diyerek bu konunun sistematikleşmesinde temeli atmıştır.
- İsnad araştırmaları ilk defa tabiinden **Şa'bi** tarafından başlatılmıştır.
- İsnad sistemini hadislere ilk uygulayan kişi ise **İbn Şihab ez Zühri'dir**.
- Hadis Usulü ilminin kurucusudur.
- Hadisleri ilk tedvin eden kişidir.
- Resmi görevi vardır.
- Şarkiyatçı Goldziher tarafından hedef alınmasının sebebi, hadis tedvininde resmi olarak görev almış olmasıdır.

DİKAB 2020 HADİS USULÜ

14. Buhari, bir hadisi Muhammed b. Beşşar Yahya b. Said el-Kattan Şube b. el-Haccac Ebu't-Teyyah Enes b. Malik Hz. Muhammed isnadıyla nakletmiştir.

Bu isnadı inceleyen biri, hadis usulü bilgileri çerçevesinde şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- I. Bu hadis merfudur.
- II. Müntehası Buhari'dir.
- III. Hadis bu isnadıyla humasidir.

Yapılan bu değerlendirmelerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Cevap Anahtarı: C

Hadis ilminde Senedi incelemenin faydaları

- 1. Râvilerin güvenilir olup olmadığını,
- 2. Raviler arasında hoca-öğrenci ilişkisi bulunup bulunmadığını,
- 3. Aradan râvî ismi düşüp düşmediğini,
- 4. Senette kopukluk olup olmadığını tespit etmemize yardımcı olur.

Sahâbeden sonraki nesillerde hadis nakledenlere sened sorulmasının nedenleri

- 1. Hz. Osman'ın şehit edilmesi
- 2. Hz. Ali ile Muâviye arasındaki mücadeleler
- 3. Yabancı kültürlerle etkileşim sonucu gittikçe artan siyâsî, fikrî, ilmî görüş ayrılıkları ve gruplaşmaların oluşması
- 4. Hadis uydurma gibi bir olgunun ortaya çıkması

2025 MBSTS HADİS USULÜ

42. Sahabeler, Hz. Muhammed'den öğrendikleri bilgileri sonraki nesillere ilettikleri için İslam kültüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte onlar insan olmaları sebebiyle birtakım hatalar yapmış ve günah işlemiştir. Ancak hadis âlimleri, onların bu hata ve günahlarına rağmen aktardıkları hadislerin reddedilmemesi gerektiğini ifade etmek için "Sahabelerin hepsi adildir." İlkesini benimsemiştir.

Bu ilke ile anlatılmak istenen husus aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sahabelerden gelen tüm rivayetler sünnet kapsamında değerlendirilmiştir.
- B) Sahabelerden gelen rivayetler sıhhat bakımından farklı seviyededir.
- C) Sahabelerin bilerek Hz. Muhammed adına yalan söylemedikleri kabul edilir.
- D) Hata edip günah işleseler bile sahabelerin günahları affedilmiştir.
- E) Ravinin adaleti için aranan tüm şartlar sahabeler için de geçerlidir.

Cevap Anahtarı: C

2024 DHBT ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

9.

- I. Metin: Hadiste, raviler zincirinden sonra gelen Hz. Muhammed'in sözünün yer aldığı kısma denir.
- II. Sened: Hadisi nakleden ravilerin isim zincirine denir.
- III. Rivayet: Hadisi senedi ile usulüne uygun olarak nakleden kimseye denir.
- IV. Tabaka: Aynı dönemde yaşamış, birbirine yaşça yakın olan ravilerin oluşturduğu gruplara denir.

Yukarıda hadis ilmiyle ilgili verilen tanımlardan hangileri doğrudur?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve IV
- D) I, II ve IV
- E) I, III ve IV

Cevap anahtarı: D

DHBT 2022 ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

9. Sahabeden Ümmü Hafid, Hz. Muhammed'e yemesi için çölde yaşayan bir hayvan türü olan keler getirmişti. Hz. Muhammed kendisi alışık olmadığı için sofraya konulan bu hayvanın etinden yememiş ancak başkalarının yemesine ses çıkarmamıştır. Âlimler, onun bu tavrından hareketle, keler yemenin yasak olmadığını söylemişlerdir.

Bu olay aşağıdaki sünnet türlerinden hangisinin kapsamında değerlendirilir?

- A) Fiili
- B) Kavli
- C) Müekked
- D) Tahriri
- E) Zevaid

CEVAP ANAHTARI: D

HADİS USULÜ

- Hadisleri nakledenlerin güvenilir, naklettikleri hadislerin de sahih olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiş kurallardan bahseden ilme denir.
- **Rivayetul hadis:** Hadis öğrenme, nakletme, derleme hadisleri içeren kitapları te'lif etme gibi faaliyetlere denir.
- Bu rivayetler Cami, sünen, müsned ve mu'cem gibi hadis kitapları içinde toplanmıştır.
- **Dirayetül hadis:** Hadisin sened ve metninin incelenmesi, yorumu ve değerlendirilmesi ile ilgili kuralları ortaya koyan ilim dalıdır.

- **Ashabın Sünneti Öğrenme ve Öğretme İhtiyaklarının Sebepleri**

- Hadisin, Kuran ile birlikte temel kaynak olması
- Hz. Peygamber'in hadisleri ezberlemeye teşvik etmesi
- Hz. Peygamber'in hadisleri öğrenip aktaran kimselere yönelik müjdesi
- Sünneti terk etmenin, hak yoldan sapmak anlamına gelmesi

- **Sahabenin Farklı Sayıda Hadis Rivayet Etme Sebepleri**

- İdari işlerle ve savaşlarla meşgul olmaları
- Hepsinin, Hz. Peygamber'in yanında aynı süre kalamamış olması
- Bazılarının Hz. Peygamber'in vefatından sonra uzun süre yaşamış olması
- Bazılarının Hz. Peygamber'den kısa süre önce vefat etmesi
- Hadisleri işitildiği gibi rivayet edememe korkusu
- Buna karşılık Hz. Peygamber bazı sahabilere hadislerin yazılmasını yasaklamıştır fakat hadislerin rivayetini yasaklamamıştır.

Hadis öğreniminin güvenilirliğini artırmak için başvurulan çareler

- 1. Hadis rivayetini azaltma
- 2. Hadis rivâyet edenden şâhid isteme
- 3. Hadis rivayet edene yemin ettirme
- 4. Hadisi Kur'ân ve önceden bildikleri hadislerle karşılaştırma
- 5. Hadisi ilk duyan kimseden almaya çalışma
- 6. Hadisin râvîlerini inceleme
- **Hadislerin önceleri yazılmasının yasaklanmasının nedenleri**
  - 1. Yazının gelişmemişliği
  - 2. Ashabın yazıyı az bildiği
  - 3. Hadislerin Kur'ân-ı Kerîm'le karışma endişesi
  -

HADİS İLMİNDEKİ ALT DALLAR

Esbabü vürûdi'l-hadîs ilmi: Hadislerin söyleniş sebepleri, hangi ortamlarda, ne amaçla söylendiklerini araştıran ilimdir. Suyuti'nin El-Lüma eseri bu alanda yazılmış bir eserdir.

Ġarîbü'l-hadîs ilmi: Az kullanıldığı, yaygın olmadığı ya da mânâsı kapalı olduğu için anlaşılması zor olan kelimeler ve bunları konu edinen ilim dalıdır.

Garibu'l-Hadis, Peygamber'in sözlerinde geçen, herkes tarafından anlaşılması zor ancak Arapçada uzmanlaşmış kimselerin anlayabileceği hadislerdir.

Fıkhü'l-Hadis: Hadislerden fıkhî hüküm çıkarmayı konu edinen ilim dalına, hadislerin ifade ettiği fıkhî hükümlere fıkhü'l hadis denir.

İlelü'l-hadîs ilmi: İlk bakışta sahih görünen hadislerde ancak derin bilgi ve tecrübe sahibi hadis uzmanlarının görebileceği gizli kusurları inceleyen ilim dalıdır. Bu tür gizli kusur taşıyan hadislere Muallal veya Ma'lul hadis denir. Hadislerin sıhhatini zedeleyen rivayet kusurlarına da illet denir.

Muhkem hadis: Kendisine zıt mânâda sağlam bir hadîs veya şer'î bir delil bulunmayan hadîs demektir.

İhtilâfü'l-hadîs ilmi (Müşkilül hadis): Sağlam bir hadisin yine sağlam bir hadise zıt düşmesi veya öyle görünmesi ya da algılanmasıdır.

Bu hadislerin arasındaki ihtilafın giderilmesinde dört temel yöntem vardır.

- 1. Cem' ve Te'lif
- 2. Nesh
- 3. Tercih
- 4. Tevakkuf

HADİSLER ARASINDAKİ İHTİLÂFIN GİDERİLMESİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Cem' ve te'lîf: Çelişen hadislerin her ikisini, birden çok ise hepsini bağdaştırarak, herhangi birini terk etmeden birlikte geçerli saymaktır. Buna **tevcîh, haml, te'vîl** gibi isimler de verilir.

Nesh: “Şer’î bir hükmün daha sonra gelen şer’î bir delille kaldırılmasıdır.

Tercih: Birtakım ölçütlere dayanarak çelişen hadislerden birini tercih edip öbürünü terk etmektir. Örneğin, çelişen hadislerden râvîsi hafıza ve ilmî yönden üstün olan böyle olmayana tercih edilir.

Tevakkuf: Çelişen hadisler konusunda karar vermemek, askıya almak, karar vermeyi sağlayacak delil ve karînelere buluncaya kadar beklemek anlamına gelir.

Hadisçilere göre Hadisler arasındaki çelişkiyi giderme yöntemleri şu sıralamaya göre yapılmalıdır.

- Cem'
- Nesh
- Tercih
- Tevakkuf

2024 DHBT ORTAÖĞRETİM HADİS USULÜ

8. Hz. Muhammed'in vefatından sonra İslam dini geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Buna bağlı olarak Arapçanın farklı lehçelerini konuşanlar ile Arapçayı sonradan öğrenenler için hadislerde geçen bazı kelimeleri anlamak zorlaşmıştır. Bu nedenle anlaşılması zor kelimeleri açıklayan çalışmalara ihtiyaç duyulmuş ve hadis ilminde bu konuya dair özel bir ilim dalı oluşturulmuştur.

Bu ilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Garibü'l-hadis
- B) Muhtelifü'l-hadis
- C) Esbabü vürudi'l-hadis
- D) Rivayetü'l-hadis
- E) Fıkhu'l-hadis

Cevap anahtarı: A

2024 DHBT ÖNLİSANS HADİS USULÜ

9. Bazı hadislerin söyleniş amacına uygun anlaşılabilmesi için kime, ne zaman ve niçin söylendiğinin bilinmesi gerekir. Aynı şekilde hadisteki hükmün değişen şartlara göre Hz. Muhammed tarafından sonradan kaldırılıp kaldırılmadığının tespiti de önem taşımaktadır.

Bu parçada aşağıdaki hadis ilimlerinin hangilerinden bahsedilmektedir?

- A) Esbabü vürudi'l-hadis - Nasihü'l-hadis
- B) Şerhü'l-hadis - Garibü'l-hadis
- C) Muhtelifü'l-hadis - Şerhü'l-hadis
- D) Garibü'l-hadis - Nasihü'l-hadis
- E) Esbabü vürudi'l-hadis - Muhtelifü'l-hadis

Cevap Anahtarı: A

DİKAB 2022 HADİS USULÜ

13. Hadis ilimleri hadis ile alakalı farklı disiplinlerden oluşmaktadır. Bunlar içerisinde;

- hadislerde yer alan manası kapalı kelimeler hakkında bilgi veren,
- hadislerdeki gizli kusurları tespit etmeyi ve gidermeyi amaçlayan,
- hadisleri nakleden ravilerin durumunu araştıran,
- sağlam iki hadisin birbirleriyle çelişmesini konu edinen ilim dalları bulunmaktadır.

Bu parçada aşağıdaki hadis ilimlerinden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Garibü'l-hadis
- B) İlelü'l-hadis
- C) Ricalü'l-hadis
- D) Muhtelifü'l-hadis
- E) Esbabü vürudi'l-hadis

Cevap Anahtarı: E

HADİS USULÜ 2023 İHL

15. Hadislerin doğru anlaşılması için hadis metninde yer alan ve nadir kullanılan kelimelerin açıklanması önemlidir. Aynı şekilde hadisler, söylenmelerine neden olan sosyokültürel zemin ve ait oldukları tarihî bağlam ışığında kendi gerçekliğine uygun olarak anlaşılmalıdır.

Bu parçada bahsedilen hususları inceleyen hadis ilimleri aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Fıkhü'l-hadis - Garibü'l-hadis
- B) Muhtelifü'l-hadis - Fıkhü'l-hadis
- C) İlelü'l-hadis - Muhtelifü'l-hadis
- D) Garibü'l-hadis - Esbabü vürudi'l-hadis
- E) Esbabü vürudi'l-hadis – İlelü'l-hadis

Cevap Anahtarı: D

HADİS USULÜ 2023 İHL

18. Hadis âlimleri ilk bakışta birbiriyle zıt gibi görünen hadisleri birtakım prensipler geliştirerek izah etmeye çalışmışlardır. Örneğin bir hadiste "İki kulle (yaklaşık 200 litre) miktarına ulaşıncı su pislik tutmaz." denilirken bir başka hadiste "Rengi ve tadı değişmedikçe su pislik tutmaz." buyrulmaktadır. Bu iki rivayette suyun pis olup olmaması hususunda miktar ile renk ve tadın değişmesi şeklinde iki farklı ölçüt verilmektedir. Bu hadisler arasındaki ihtilafı İmam Şafii şöyle gidermiştir: İki kullenden az olan su, rengi ve tadı değişsin değişmesin içine pislik düşünce pislenir. İki kullenden fazla olunca, rengi ve tadı değişmedikçe pis olmaz.

İmam Şafii bu iki hadis arasındaki ihtilafı aşağıdaki yöntemlerden hangisiyle gidermiştir?

- A) Cem ve telif
- B) Tercih
- C) Tevakkuf
- D) Nesh
- E) Terk

Cevap Anahtarı: A

2024 MBSTS HADİS USULÜ

43. Hz. Muhammed "Ameller niyetlere göredir." Hadisini hicret sırasında yaşanan bir durum üzerine dile getirmiştir. Buna göre Mekke'de yaşayan Ümmü Kays, Hz. Muhammed'in emri üzerine Medine'ye hicret etmeye karar verir. Ümmü Kays kendisiyle evlenmek isteyen bir sahabeye, bu isteğini Medine'ye hicret etmesi şartıyla kabul edeceğini söyler. Bunun üzerine kaynaklarda ismi belirtilmeyen bu sahabe Medine'ye hicret eder. Sahabeler de bu kişiye "Muhaciru Ümmü Kays" lakabını uygun görürler.

Bu parçada bahsedilen durum aşağıdaki hadis ilimlerinden hangisi kapsamında değerlendirilir?

- A) Muhtelifü'l-hadis
- B) Nasihu'l-hadis ve mensuhu
- C) İlelü'l-hadis
- D) Esbabü vürudi'l-hadis
- E) Garibü'l-hadis

Cevap Anahtarı: D

Hadis tarihi dönemleri

1. Tesbât Dönemi: Hadislerin sözlü ve yazılı olarak öğretilmesi, öğrenilmesi, halk arasında yayılması, hafızalarda ve değişik yazı malzemeleri üzerine kaydedilip koruma altına alınması dönemidir.

- Hz. Peygamber ve Sahabe dönemlerini kapsar.
- İlk Müslümanlar, özellikle sahâbîler meselenin şuurunda olarak hadis rivayetinde gereken titizliği göstermeye gayret etmişlerdi.
- **Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın** Hz. Peygamber'den şahsen izin alarak yazdığı **es-Sahifetu's-sadika** hadis sahifesi meşhurdur.
- Hadislerin yazılmasına **Tesbât döneminde** başlanmıştır.
- Ebu Hureyre tarafından talebesi **Hemmam b. Münebbih'e** yazdırılan içinde 139 hadis bulunan **es-Sahifetu's-Sahihah** eseri de meşhurdur.

2. Tedvîn dönemi: Daha önce değişik yazı malzemelerine kaydedilerek veya ezberlenerek koruma altına alınmış olan hadislerin **kitaplar (divânlar)** içinde toplandığı dönemdir.

- Tedvin Tabiun döneminde yapılmıştır.
- Ömer b. Abdülaziz'in resmi talebiyle yani devlet eliyle tedvin faaliyeti başlamıştır.
- Hadisi ilk tedvin eden kişi İbn Şihab ez-Zühri'dir.
- İsnad sistemini hadise uygulayan ilk kişi **İbn-i Şihab ez Zuhri'dir.**
- Bir hadisi asıl ravisinden öğrenmek maksadıyla yapılan yolculuklara **Rihle** denir.

Hadis tarihi dönemleri

- **3. Tasnîf dönemi:** İhtiyaç gereği, gelişigüzel bir araya getirilen hadislerin, râvîlerine veya konularına göre değişik şekillerde **gruplandırılarak** kitaplar meydana getirildiği dönemdir.
- Hadis râvîlerinin hayat hikâyeleri, güvenilir olup olmadıklarına dair yazılan kitaplara **ricâl kitapları** denir.
- Bu konudaki kaynak ve temel kitaplar Tasnif döneminde yazılmış
- Kütüb-ü sitte Tasnif döneminde meydana getirilmiştir.
- **4. Tezhib dönemi:** Beşinci asırdan günümüze kadar devam eden dönemdir.
- Tezhib döneminde eserler üzerine tamamlayıcı ve teferruat içeren çalışmalar yapılmıştır.

Hadis tarihi dönemleri

- **1. Tesbîât Dönemi:** Hadislerin sözlü ve yazılı olarak öğretilmesi, hafızalarda ve değişik yazı malzemeleri üzerine kaydedilip koruma altına alınması dönemidir.
- **2. Tedvîn dönemi:** Daha önce değişik yazı malzemelerine kaydedilerek veya ezberlenerek koruma altına alınmış olan hadislerin **kitaplar (dîvânlar)** içinde toplandığı dönemdir.
- **3. Tasnîf dönemi:** İhtiyaç gereği, gelişigüzel bir araya getirilen hadislerin, râvîlerine veya konularına göre değişik şekillerde **gruplandırılarak** kitaplar meydana getirildiği dönemdir.
- **4. Tezhip dönemi:** Beşinci asırdan günümüze kadar devam eden dönemdir. Eserler üzerine şerhler yazılmıştır.

Konularına göre düzenlenmiş Hadis kitabı türleri (Ale'l ebvâb)	Hadisleri, râvîlerine göre gruplandıran hadis kitapları (Ale'rricâl)
1. Muvatta'lar	1. Mu'cemler
2. Sünenler	2. Müsnedler
3. Câmî'ler	3. Etrâf kitapları
4. Musannefler	

KONULARINA GÖRE (ALAL- EBVAB)

1. MUVATTA'LAR

- Yaygın olarak uygulana gelen belli bölgenin hadislerini toplamayı amaçlar.
- Muvatta ismiyle günümüze ulaşan sadece **İmam Malik'in** Muvatta eseridir.
- İmam Malik'in yazmış olduğu Muvatta Medine ehlinin uygulamalarını içerir.
- İmam Malik'in Muvatta eserinde senedi verilmeyen hadislere **Belağ** denir.
- Hz. Peygamber'den gelen hadisler (**merfu**) yanında, **mevkuf hadis** denen sahâbe sözleri ve uygulamaları ile, **maktû' hadis** denen tâbiûn sözleri ve uygulamalarına da yer verilir.
- Hz. Peygamberin, ashabın ve takipçilerinin uygulamaları üzerinde çok yürünen yola benzetildiğinden bu kitaplara bu isim verilmiştir.

2. SÜNEN

- Ahkâm hadisleri denilen, fikhî içerikli hadisler yer alır.
- Sünenlerin konuları ile fıkıh kitaplarının konuları aynıdır.
- Sadece Hz. Peygamber'e ait söz, fiil ve takrîrlere dair hadisler bulunur.
- Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, İbni Mace, Darimi, Darekutni ve Beyhaki'nin sünenleri vardır.

3. Musannefler

- Tasnif edilmiş, sınıflandırılmış, gruplandırılmış, anlamlarına gelir.
- Musannefler de sünenlerle aşağı yukarı aynı konuları kapsar.
- Hz. Peygamber (**merfu hadis**), Sahâbe (**mevkuf hadis**) ve Tabiun'un (**maktû' hadis**) söz, fil ve uygulamalarını içerir.
- Abdurrezzâk ve İbn Ebû Şeybe'nin Musannefleri meşhurdur.

4. Câmi'ler

- Bütün konulardaki hadisler bir araya getirilmiştir.
- Sünenlerdeki konular aynen Câmi'lerde de yer almakla birlikte, sünenlerde olmayan İman, yaratılış, Kur'an tefsiri, Kuran'ın faziletleri, Geçmiş Peygamberler, Sahabe'nin fazilet ve menkıbeleri, Hz. Peygamber'in hayatı, semâili gibi ilave konular yer alır.
- Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Câmi'leri Ma'mer b. Raşid'in Camiileri meşhurdur.

Konularına göre yazılmış eserler

- Mâlik b. Enes'in Muvatta'ı
- Darekutni'nin süneni
- Beyhaki'nin süneni
- Abdurrezzâk'ın Musannef'i
- İbn Ebû Şeybe'nin Musannef'i
- Buhârî ve Müslim'in Câmi'leri
- Et-Tirmizî'nin Câmi'idir.
- **KONULARINA GÖRE YAZILMIŞ KİTAPLAR**
- **Sünen**- Fıkıh konuları- Sadece Merfu
- **Musannef**- Fıkıh konuları- Merfu- Mevkuf- Maktu
- **Muvatta'lar**- Hicaz ehlinin hadisleri Merfu- Mevkuf- Maktu
- **Camiler, Bütün konular**

Hadisleri, râvîlerine göre gruplandırılan hadis kitapları (Ale'rricâl)

1. MU'CEMLER: Hadisleri ravi adlarına, ravilerin yaşadığı şehirlere, ravilerin kabilelerine ya da müellifin hocalarının isimlerine göre çoğu kez **alfabetik olarak** sıralanan eserlerdir.

2. MÜSNEDLER: Hadisi ilk ravisi olan sahabilere göre alfabetik olarak sıralayan eserlerdir.

- Sadece Peygamberimiz (s.a.v.)'e ait hadisler bulunur.

3. Etrâf Kitapları

- Hadislerin tamamını değil başından bir bölümü verilip, hadisin farklı isnadları verilir.
- **Ale'rricâl) olan eserler**
- Taberânî'nin üç mu'cemi
- Abdullah b. el-Mübârek'in Müsnedi
- El-Humeydî'in Müsnedi
- Ebu Davud et-Tayalisi'nin Müsned'i
- Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi

2024 DHBT LİSANS HADİS USULÜ

8. Hadis dersinin sınavında bir öğrenci;

- taharetten vasiyete fıkıh konularına göre tertip edilen; merfu, mevkuf ve maktu ahkâm hadislerini içeren,
- taharetten vasiyete fıkıh konularına göre tertip edilen ve özellikle merfu ahkâm hadislerini içeren

hadis eserlerinin türlerini doğru cevaplamıştır.

Öğrencinin verdiği cevaplar aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralanmıştır?

- A) Musannef ve Müsned
- B) Mucem ve Müsned
- C) Mucem ve Sünen
- D) Sünen ve Müsned
- E) Musannef ve Sünen

Cevap Anahtarı: E

2024 İHL HADİS USULÜ

15. Cami türü hadis kaynaklarında dini konuların hemen hemen tamamını ihtiva eden hadisler yer almaktadır. Örneğin Buhari'nin el-Camiu's-Sahih isimli eserinde ahlak ve nefis terbiyesi, kıyamet alametleri, ibadet ve muamelat ile beşeri ilişkilere dair pek çok rivayete yer verilmiştir.

Bu parçada cami türü eserlerde yer alan aşağıdaki konu başlıklarından hangisine değinilmemiştir?

- A) Rikak
- B) Adab
- C) Fiten ve melahim
- D) Sünen
- E) Menakıb

Cevap Anahtarı: E

2024 DİKAB HADİS USULÜ

10.

- Medine'de dünyaya gelmiş ve Medine ehlinin uygulamalarına özel bir önem vermiştir.
- Hadis ilminin yanında fıkıh ilminde de otorite kabul edilmiştir.
- Ale'l-ebvab tarzda tasnif ettiği eserinde merfu hadislerin yanı sıra sahabe ve tabiun görüşlerine de yer vermiştir.
- Yazdığı eser, dönemin halifesi tarafından bütün ülkede uygulanmak istenmiş ancak kendisi bunu kabul etmemiştir.

Hakkında bilgi verilen hadis âlimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Malik b. Enes
- B) Abdurrezzak b. Hemmam
- C) İbn Ebu Şeybe
- D) Mamer b. Raşid
- E) Ebu Davud

CEVAP ANAHTARI: A

DİKAB 2022 HADİS USULÜ

10. Hadis ravileri rivayetlere ulaşmak için yolculuk yapmışlardır. Gittikleri şehirlerde bazı sahabelerin hayatta olduklarını gördüklerinde onlardan hadis öğrenmişlerdir. Bazı raviler hadisleri yazıya geçirmiş olsa da rivayetler genellikle hafızalarda tutulmuş ve ezberden nakledilmiştir.

Bu parçada bahsedilen hadis tarihi dönemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tedvin
- B) Tasnif
- C) Tesbit
- D) Tehzib
- E) Şerh

CEVAP ANAHTARI: C

2024 DHBT LİSANS HADİS USULÜ

7. Muhaddisler ilk dönemlerden itibaren hadisleri hem sened hem de metin yönüyle incelemişlerdir. Bu sayede, sadece Hz. Muhammed'e değil ashap ve tabiine ait olan bütün rivayetlerin sahih, hasen ve zayıf çeşitlerinden hangisine girdiğini, rivayet edilen haberin tahammül yollarından hangileriyle alınıp nasıl nakledildiğini, ravilerin ne ölçüde güvenilir olduğunu ve sonuçta bu haberin kabul mü yoksa red mi edilmesi gerektiğini belirlemeye çalışmışlardır.

Bu parçada bahsedilen faaliyet aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilir?

- A) Tedvinü'l-hadis
- B) Dirayetü'l-hadis
- C) Garibül-hadis
- D) Tasnifü'l-hadis
- E) Kitabetü'l-hadis

Cevap Anahtarı: B

DİKAB 2020 HADİS USULÜ

10. Ahmet Öğretmen, öğrencilerine iman konusuyla ilgili on hadisin Arapçasını yazmalarını ödev olarak verir. Hangi tür eserlerin kendileri için kolaylık sağlayacağını söyleyerek onlara yol gösterir. Bu amaçla ilk bölümünde iman konusunun ele alındığı bir hadis türü hakkında bilgi verir ve onları bu tür eserlere yönlendirir.

Bu parçada Ahmet Öğretmen'in, hakkında bilgi verdiği hadis türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Müsned
- B) Mucem
- C) Sunen
- D) Cami
- E) Müstahrec

Cevap Anahtarı: D

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

43. Ali Hoca sahabeden gelen hadislerin farklılaşması konusunda çalışma yapar. Bu amaçla her bir sahabenin rivayet ettiği hadisleri toplayarak bir hadis kitabı yazar. Yazdığı hadis kitabında sahabeleri faziletlerine göre sıralar ve her birinden rivayet edilmiş olan bütün hadisleri bir araya getirir. Böylece aynı kişiden nakledilen rivayetler arasındaki farklılıkları tespit etmeye çalışır.

Buna göre Ali Hoca'nın kitabı aşağıdaki eser türlerinden hangisi kapsamında değerlendirilir?

- A) Musannef
- B) Müsned
- C) Sünen
- D) Cami
- E) Müstedrek

Cevap Anahtarı: B

HADİS USULÜ 2022 MBSTS

42. Bir öğretmen öğrencilerine namazın hükümlerine dair yirmi hadis toplamalarını ödev olarak vermiştir. Bu ödevi yapmak için kütüphaneye giden Taha araştırdığı hadisleri daha kolay hangi tür eserlerde bulacağı konusunda tereddüt etmiştir. Bu sebeple ilk olarak hadis tasnif türleri ve eserlerinden bahseden bir kitabı incelemek suretiyle hangi tür eserlere müracaat edebileceğini belirlemiştir.

Buna göre Taha'nın aşağıdakilerden hangisine müracaat etmesi beklenir?

- A) Ahmed b. Hanbel'in Müsnedine
- B) Taberani'nin el-Mucemü'l-Kebir'ine
- C) Darimi'nin es-Sünen'ine
- D) Suyuti'nin el-Camiu's-Sağir'ine
- E) Hakim en-Nisaburi'nin Müstedrek'ine

Cevap Anahtarı: C

14. Emevi yöneticilerinden Ömer b. Abdülaziz, birçok hadis âliminin vefatı üzerine hadislerin kaybolacağından endişelenmiştir. Bu sebeple valilere ve ülkedeki hadis alimlerine mektuplar göndererek hadislerin toplanmasını emretmiş ve hadis konusundaki yetkinliğiyle bilinen bir alimi de bu işin başına getirmiştir. Bundan dolayı genel bir kabul olarak resmi tedvin dönemi bu âlim ile başlatılır.

Bu parçada bahsedilen âlim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Musa b. Ukbe
- B) Ebu'l-Esved ed-Düeli
- C) İbn Şihab ez-Zuhri
- D) Abdurrezzak b. Hemmam
- E) Ma'mer b. Raşid

Cevap Anahtarı C

11. Hz. Peygamber ve sahabe devrinde yazıya müracaat edilmekle birlikte hadisler genellikle sözlü olarak aktarılıyordu. Hicri I. yüzyılın sonları ile II. Yüzyılın başlarında ise hadis malzemesini sadece mümkün olduğunca bir araya getirme faaliyeti gerçekleştirilmiştir.

Ömer b. Abdülaziz'in talebiyle resmî bir hüviyet kazanan bu faaliyet aşağıdakilerden hangisiyle adlandırılmaktadır?

- A) Tesbit
- B) Tehzib
- C) Tedvin
- D) Kitabet
- E) Tasnif

CEVAP ANAHTARI: C

2024 MBSTS HADİS USULÜ

42. Hadis edebiyatının teşekkülünde belli zaman dilimlerinde bazı faaliyetler öne çıkmıştır. Öne çıkan bu faaliyetler esas alınarak hadis tarihi belli dönemlere ayrılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu dönemlerden biri değildir?

- A) Hıfz
- B) Kitabet
- C) Tedvin
- D) Tasnif
- E) İstinbat

Cevap Anahtarı: E

TAMAMLAYICI ESERLER

MÜSTEDREK Hadis ekleme

- Önceki dönemdeki bir müellifin şartlarına uyduğu halde kitabına almadığı **hadisleri toplamak** suretiyle onun eksikliklerini tamamlayan kitaplardır.
- Hâkim en-Nîsâbûrî- el- Müstedrek ale's-Sahîhayn
- Buhari, hadis alırken, ravilerin birbirleriyle görüşmelerini(like) şart koşuyordu. Bu türden olan bütün hadisleri elbette toplayamazdı.
- Kendisinden sonra Hâkim en Nisaburi, Buhari'nin bu hassasiyetine uygun olan hadisleri topladı ve Buhari'nin eserine, Müstedrek yazarak, ilavesini yaptı, eksikliğini tamamladı.
- Dârekutnî'nin el-İlzâmât ale's-Sahîhayn

MÜSTAHREC Sened ekleme

- Daha önce telif edilen herhangi bir hadis kitabında bulunan hadisleri, teker teker ele alarak kitap sahibinin **senedinden başka bir senedle** rivâyet etmek suretiyle meydana getirilen hadis kitabıdır.
- El-İsferâyînî'nin el-Müsnedü'l-muhrec'i
- Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin el-Müsnedü'l müstahrec'i
- **Müstedrek ve Müstahreç türü eserlerin ikisine de ekleme yapılmaktadır.**
- **Müstedrek** türü eserlere **hadis eklemesi** yapılırken
- **Müstahreç** türü eserlere **sened** eklemesi yapılır.

MUKAYESELİ ÇALIŞMALAR

Zevâid kitapları: Kitapları karşılaştırma

- Herhangi bir hadis kitabının bir başka hadis eseri veya eserleriyle karşılaştırılıp birincisinin ikincisinden fazla olarak ihtiva ettiği hadisleri bir araya getiren eserlere zevâid kitapları denilmektedir.
- Heysemî Mecma'u'z- zevâid** adlı eserinde Ahmed b. Hanbel, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî ve Bezzâr'ın Müsned'leri ile Taberânî'nin üç Mu'cem'inin Kütüb-i sitte'de bulunmayan hadislerini bir araya getirmiştir.

İMAN	KADER
İBADET	KAZA
AHLAK	İMAN
SPOR	DERT
YATMA	İHLAS
KALKMA	PİKNİK
PİKNİK	SEVGİ
	MUHABBET KALKMA DUYGU

Tahric

- Bir hadisin veya bir kitaptaki hadislerin temel hadis kaynaklarındaki yerlerini tespit ederek değişik açılardan **tenkidini** ve **değerlendirmesini** yapmak demektir.
- Bu çalışmalarla fıkıh, akaid, tasavvuf gibi İslam ilimleriyle ilgili yazılan eserlerdeki hadislerin temel hadis kaynaklarındaki yerleri tesbit edilmiş ve özellikle sıhhatleri açısından değerlendirmeleri yapılmıştır.
- **Tahric türü** eserlerde kaynağı belirtilmeyen ve sıhhat durumu bilinmeyen hadislerin tenkidi ve değerlendirmesi yapılmaktadır.
- **Etrâf çalışmaları**
- Etrâf türü eserler, hadisin baş tarafından tamamını hatırlatan **bir kısmını verip**, ardından hadisin **bütün senedlerini** veya belirli bazı kitaplara bağlı kalarak onlarda geçtiği yerlerini bildiren kitaplardır.
- **Etrâf türü** eserler hadislerin kaynağına ulaşmayı kolaylaştıran kitaplardır. Muhammed Şerif Tokadî'nin **Miftâhu's-Sahîhayn'**ı etraf türü eserlerdendir.

TAMAMLAYICI VE MUKAYESELİ ESERLER

MÜSTEDREK: Hadis ekleme: Önceki dönemdeki bir müellifin şartlarına uyduğu halde kitabına almadığı **hadisleri toplamak** suretiyle onun eksikliklerini tamamlayan kitaplardır.

MÜSTAHREC: Sened ekleme: Daha önce telif edilen herhangi bir hadis kitabında bulunan hadisleri, teker teker ele alarak kitap sahibinin **senedinden başka bir senedle** rivâyet etmek suretiyle meydana getirilen hadis kitabıdır.

Zevâid kitapları: Kitapları karşılaştırma: Herhangi bir hadis kitabının bir başka hadis eseri veya eserleriyle karşılaştırılıp birincisinin ikincisinden fazla olarak ihtiva ettiği hadisleri bir araya getiren eserlere

Tahric: Temel hadis kaynaklarındaki yerlerini tesbit etme ve sıhhat derecelerini inceleme

Etraf kitapları: Hadisin bir kısmını verip, ardından hadisin bütün senedlerini veya belirli bazı kitaplara bağlı kalarak onlarda geçtiği yerlerini bildiren kitaplardır.

Tamamlayıcı ve Mukayeseli eserler

- Hâkim en-Nîsâbûrî'nin el- Müstedrek ale's-Sahîhayn (**Müstedrek**)
- El-İsferâyînî'nin el-Müsnedü'l-muhrec'i (**Müstahrec**)
- Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin el-Müsnedü'l müstahrec (**Müstahrec**)
- Heysemî'nin Mecma'u'z- zevâid'i (**Zevâid**)
- Bûsîrî'nin İthâfü'l-hıyere'si (**Zevâid**)
- İbn Hacer'in el-Metâlibü'l-'âliye'si (**Zevâid**)
- Muhammed Şerif Tokadî'nin *Miftâhu's-Sahîhayn*'ı (**Etraf türü**)
- Cemâleddin ez-Zeylaî (**tahric**)
- Zeynüddin el-İrâkî (**tahric**)
- İbn Hacer el-Askalânî'nin (**tahric**)
-

2024 MBSTS HADİS USULÜ

47. Günümüzde birçok araştırmacı kütüphanelerdeki Arapça yazma eserleri tercüme edip derleyerek okuyucuya sunmaya çalışmaktadır. Bu eserlerde sıklıkla hadisler geçmekte ancak bunların birçoğunda geçen hadislerin kaynağı zikredilmemektedir. Hadis ilmi açısından kaynağı/senedi bilinmeyen bir hadisin sıhhati Şüphelidir. Bundan dolayı bu eserleri yayına hazırlayan araştırmacılar, söz konusu hadislerin kaynaklarını tespit ederek onların sıhhatini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Bu parçada bahsedilen kaynak tespit yöntemi aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilmektedir?

- A) Tahric
- B) Tashih
- C) Tadil
- D) Tahkik
- E) Talil

Cevap Anahtarı: A

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

44. Temel hadis eserlerinin çoğu hicri üçüncü yüzyıla kadarki süreçte yazılmıştır. Daha sonra ise genellikle bu eserler üzerinde çalışmalar yapılmış ve bu şekilde hadis edebiyatının yeni türleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de bir hadisin temel kaynaklardaki yerini bulmaya yardımcı olan eserlerdir. Bu eserlerde hadis metinlerinin bir pasajı, genellikle de baş tarafı, alfabetik olarak sıralanmakta ve rivayetlerin yer aldığı temel hadis kitaplarına farklı rumuzlarla işaret edilmektedir. Bu türe Abdülğani en-Nablusi'nin Zehairü'l-Mevaris isimli eseri örnek verilebilir.

Bu parçada açıklanan hadis edebiyatı türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cami
- B) Erbaun
- C) Mucem
- D) Etraf
- E) Müstedrek

Cevap Anahtarı: D

40. Nureddin el-Heysemi, Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde yer alan ancak Kütüb-i Sitte'de bulunmayan hadisleri tespit etmiş ve bunları müstakil bir eserde toplamıştır.

Heysemi'nin bu çalışması, aşağıdaki hadis edebiyatı türlerinden hangisi kapsamında yer almaktadır?

- A) Müstahrec
- B) Müstedrek
- C) Zevaid
- D) Musannef
- E) Erbain

Cevap Anahtarı: C

8. Hanefi mezhebinin fıkhî görüşlerinin derlendiği Merginani'nin el-Hidaye isimli eserini inceleyen bir yüksek lisans öğrencisi, kitapta delil olarak kullanılan bazı hadisler fark eder. Ancak hadislerin kaynakları ve sıhhat dereceleri eserde belirtilmemiştir. Bu hadislerin kaynaklarını ve güvenilirlik durumlarını tespit edebileceği bir eseri araştırınca Zeylai'nin Nasbü'r-Râye isimli eserine ulaşır. Bu eserde el-Hidaye adlı kitapta bulunan ve kaynağı gösterilmeyen rivayetlerin kaynakları ve güvenilirlik durumları ele alınmaktadır.

Zeylai'nin bu eseri aşağıdakilerin hangisi kapsamında değerlendirilir?

- A) Zevaid
- B) Etraf
- C) Tahric
- D) Fevaid
- E) Müstedrek

Cevap Anahtarı: C

4. Temel hadis kaynaklarının çoğu hicri 2. Ve 3. yy'larda ortaya çıkmış ve sonraki süreçte bunlar üzerine farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda,

- I. Bir kaynakta olup da diğerlerinde bulunmayan hadisler derlenmiştir.
- II. Bir kaynaktaki hadislerin farklı senedleri tespit edilmiştir.
- III. Bir eserdeki hadislerin bazıları seçilerek daha kısa bir eser ortaya çıkarılmıştır.

Özellikleri verilen bu çalışmaların isimleri aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralanmıştır?

	<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>
A) Müstahrec	muhtasar	müstedrek	
B) Muhtasar	müstahrec	zevaid	
C) Zevaid	müstahrec	muhtasar	
D) Zevaid	müstedrek	muhtasar	
E) Müstahrec	zevaid	müstedrek	

CEVAP ANAHTARI: C

2024 DHBT ÖNLİSANS HADİS USULÜ

7. Hadis usulünde mutabaat denilen bir uygulama vardır. Bu uygulamaya göre bir hadisin başka bir senedi olup olmadığı incelenir ve aynı hadis, başka bir senedle rivayet edilmişse ikinci hadise mutabi denir. Bu uygulama bazen bir eserin bütünü için gerçekleştirilir ve o eserde yer alan hadislerin başka raviler tarafından da rivayet edilip edilmediği araştırılır. Bu şekilde farklı isnadları bulunan hadislerin ayrı bir kitapta toplanması hadis ilminde yeni bir eser türünün ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Bu parçada bahsedilen eser türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Zevaid
- B) Erbaun
- C) Müstedrek
- D) Müstahrec
- E) Musannef

Cevap Anahtarı: D

43. Buhari ve Müslim, hadisleri sahih olarak nitelerken büyük bir titizlik göstermiş, hadisin sened ve metin açısından bazı şartlar taşıması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ancak şartlara uyduğu hâlde eserlerinde yer vermedikleri hadisler de bulunmaktadır. Darekutni, bu nitelikteki yetmiş hadisi tespit etmiş ve bunları el-İlزامat ale's-Sahihayn adlı eserinde bir araya getirmişti.

Darekutni'nin bu eserin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sünen
- B) Etraf
- C) Müstedrek
- D) Mustahrec
- E) Müsned

Cevap Anahtarı: C

TASNİF DÖNEMİNDE ÖNDE GELEN HADİS KİTAPLARI

Ma'mer b. Râşid ve Câmi'i: Tasnif döneminden günümüze ulaşan en eski hadis mecmuasıdır. Yemen'de, Ebû Hüreyre'nin öğrencisi olan Hemmam b. Münebbih'in sahifesini rivayet ederek günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

Abdürrezzâk b. Hemmâm ve Musannef'i: Hadisçiler arasında, **büyük hadis hâfızı**, **Şeyhu'l-İslâm** gibi unvanlarla anılmıştır. **Ma'mer b. Râşid'in** öğrencisidir. Bu eserde, Peygamberimize kadar çıkan **merfu'** hadisler yanında çok sayıda **mevkûf ve maktû'** tabir edilen sahâbe ve tâbiûn sözleri de bulunur.

İmam Mâlik ve Muvatta'ı: **Muvatta'** tasnif döneminin günümüze ulaşan ilk belge örneklerindedir.

İbnu Ebû Şeybe ve Musannef'i: "Kitâbü'r-redd âlâ Ebî Hanife" başlığı altında Ebu Hanife'nin yüz yirmi dört meselede Hz. Peygamber'den gelen hadislere muhalefet ettiğini savunmaktadır.

Ahmed b. Hanbel ve Müsned'i: Sahâbelere göre düzenlenmiştir. Sahâbe İslam'a giriş sırasına ve fazilet derecelerine göre, sonra memleketlerine göre sıralanmış ve her birinden rivayet edilen hadisler nakledilmiştir.

Dârimî ve Sünen'i: Bazı âlimler onu **İbn Mâce'nin Sünen'i** yerine Kütüb-i Sitte'nin altıncı kitabı kabul ederler.

- Ebu Hureyre öğrencisi-
- Hemmam b. Münebbih
- **Ma'mer b. Râşid- Camii**
- **Abdürrezzâk b. Hemmâm- Musannef**

TAHAYYÜL

EL-KÜTÜB-İ TİS'A

El- Kütüb-i Tis'a	El- Kütübü's-Sitte	El-Uşûlü'l- Hamse	1.Buhârî'nin Câmi'i
			2. Müslim'in Câmi'i
		Es-Sünenü'l-Erbea	3. Tirmizî'nin Câmi'i
	4. Ebû Dâvûd'un Sünen'i		
	5. Nesaî'nin Sünen'i		
	6. İbn Mâce'nin Sünen'i		
	7. İmam Malik'in Muvatta'ı		
	8. Dârimî'nin Sünen'i		
	9. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i		

Buhari el-Camiu's-Sahih:

Sahih hadisleri konularına göre bir araya getiren ilk muhaddistir.

Daha önce yazdığı **“el Mebsut”** kitabındaki sahih hadisleri seçerek meydana getirmiştir.

Müslüm el-Camiu's-Sahih:

Sadece Hz. Peygamber'in hadislerine yer vermiştir.

Her halkada en az iki kişinin naklettiği hadisleri almıştır.

Muallak hadis sayısı azdır.

En önemli özelliği, bir hadisin bütün farklı kanallarını bir arada vermesidir.

Tirmizi el cami:

Her hadisin sonunda hadisin sıhhat durumunu, Hadisin diğer kanallarını, Hadis konusundaki fakihlerin ve âlimlerin görüşlerini vermesidir.

Kitabında tekrarlar yoktur. 6 ayrı ravi kanalıyla kitabı bize ulaşmıştır.

Nesai / Mücteba:

Sünen'e “seçilmiş, derlenmiş” anlamına gelen el-Müctena ismini verdi. Bu daha sonra el-Mücteba diye meşhur oldu.

Şerh çalışmaları

- **Şerh**, İslâm dünyasında bir eserin daha geniş biçimde açıklanması amacıyla yazılmış kitapları ifade eden bir telif türüdür
- **HAŞİYE**: Şerhle ilgili bir kavramdır. Kapalı olan bir kavramı açıklar.

Buhârî Şerhleri

1. İbn Hacer el-Askalânî- Fethu'l-Bârî
2. Bedrüddin Aynî- Umdetü'l-kârî
3. Kastallânî- İrşâdü's-sârî
4. Kirmani- Kevakibu'd Derari

Müslim Şerhleri

1. Mâzerî- El-Mu'lim bi fevâidi
2. Kâdî İyâz- İkmâlü'l-Mu'lim bi fevâidi
3. Nevevî- el-Minhâc

Ne evinden bahsediyorsun Müslümanın Minaresinde hac olur mu

4. Muhammed b. Hilfe b. Ömer el-Übbî- İkmâlü İkmâli'l-Mu'lim'i

Muvatta Şerhleri

1. Süyûtî'nin Tenvîrü'l-hevâlik'i
2. Zürkânî'nin Şerhu'l-Muvatta'ı
3. Ebu'l-Velîd el-Bâcî'nin el-Müntekâ'sı

Ebû Dâvûd Şerhleri

1. Hattâbî- Meâlimü's-Sünen
2. Azimâbâdî- Avnü'l-ma'bûd
3. Sehârenfûrî- Bezlü'l-mechûd

Tirmizî Şerhleri

1. Ebû Bekir İbnü'l-Arabî- Ârizatü'l-ahvezî
2. Mübârekfûrî- Tuhfetü'l-ahvezî

Ah vezir ah tirmiziye yaktın

İMAM NEVEVİ- Riyâzü's-sâlihîn

- Nevevî'nin, İslâm ahlâk ve âdâbını öğretmek maksadıyla 1900 güvenilir hadisi on sekiz bölüm halinde topladığı eser büyük ilgi görmüştür.
- **ÖZELLİKLERİ**
- Senet bilgilerini hazfedip hadislerin sıhhat dereceleriyle ilgili bilgiler vermekle yetinmiştir.
- İnsanların hadislerden yararlanabilmelerini kolaylaştırmak amacıyla kaleme almıştır.
- Hadislerin sadece metinlerine yer verilmiştir.
- Hadislerin ve konuların seçiminde titiz davranılmıştır.
- Hadislerin yanında konuyla ilgili ayetlere de yer verilmiştir.
- Bir Müslümanın ihtiyaç duyacağı konuları içermektedir.
- **2. el-Minhâc**
- Şahîh-i Müslim şerhlerinin en önemlilerinden biridir.
- Eserde hadislerin senedindeki râviler tanıtılmış, metinlerdeki garîb kelimeler açıklanmış, birbirine zıt gibi görünen hadisler hakkında açıklayıcı bilgi verilmiştir.

Hadis Usûlü

- **Hadis usulü:** Hadisleri nakledenlerin güvenilir, naklettikleri hadislerin de sahih olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiş kurallardan bahseden ilimdir.
- Ulumü'l-hadis alanında günümüze ulaşmış olan en eski eser İmam Şafii'nin er-Risale eseridir. Aynı zamanda ilk fıkıh usulü kitabıdır ve bu sebepten tüm hadis konularını barındırmaz.
- **Rivayetü'l-hadis:** Hz. Peygamber'in söz fiil ve takrirleriyle ilgili rivayetlerin belirlenmesini ve sonraki nesillere aktarılmasını konu edinir. Bu rivayetler; "cami, sünen, müsned ve mu'cem" gibi hadis kitapları içinde toplanmışlardır. Rivayet, Resulullah'a ait olduğu kabul edilen söz, fiil ve takrirleri nakletmek, aktarmak anlamında kullanılır. Aktarılan habere ise Mervi denir. Rivayet edene Ravi denir.
- **Dirayetü'l-hadis:** Hadisin sened ve metninin incelenmesi, yorumu ve değerlendirmesi ile ilgili kuralları ortaya koyar ve hadisin ölçülerini belirler.
- Dirayet ilminin diğer adı da mana ile rivayettir.
- Hadisler her zaman aynen Hz. Peygamberin ağzından çıktığı gibi nakledilmemiştir. Çok zaman raviler hadisi, metnine sadık kalmaksızın kendi ifadeleriyle nakletmişlerdir. Buna hadis ilminde **mana ile rivayet** denir. Lafızlarda küçük değişiklikler olsa da, mana ile rivayet geçerlidir.

Ricâl İlmî

- Hadis râvîleri hakkında, hadis rivayetine ehil olup olmadıklarını belirlemeye yönelik gerekli her türlü bilgiyi derlemek, korumak ve değerlendirmek amacıyla ortaya çıkmıştır.
- Hadislerin gerçekten Hz. Peygamber'e ait olup olmadıklarını belirlemek için geliştirilmiş olan **hadis tenkitçiliğinin** en önemli dallarındandır.
- Hadis âlimlerinin, insânî hatalara ve hadis uydurmacılığına karşı bir tedbir olarak gelişmiştir.
- Ricâl ilmine **Cerh ve Ta'dîl İlmî** de denir.
- **Cerh-ta'dîl ilmi:** Rivâyetlerinin kabulü veya reddi açısından râvîleri inceleyip özel lafızlar kullanarak durumlarını açıklayan bir hadis ilmidir. İsnâd Sistemi'nin uzantısı ve senedle ilgilidir.
- **Cerh**, günahkârlık, yalancılık gibi sebeplerle bir râvinin, hadis mütehasısları tarafından rivayetlerinin reddedilmesidir. Cerh edilmiş raviye "Mecruh" denir.
- **Ta'dil;** "Bir râviyi rivayetleri kabul olunacak şekilde vasıflandırmak, tanıtmak" demektir.
- Cerh ve Ta'dil'in kurallarını ilk defa derli toplu yazılı hale getiren, H.8 yy'da yaşayan **Tacüddin es Sübki'dir.**

Ravide Aranan Şartlar

- Âlimler, “rivayetin kabul edilebilmesi için ravide adalet ve zabt olmak üzere iki temel özelliğin bulunması gerekir” demişlerdir.
- **1. Adalet:** Ravinin rivayet ehliyetini ifade eder. Adâlet, “günlük yaşayışta ve dini hayatta doğru olmaktır. Temelde, kişiyi takvâya, Allah’a itaate ve onurlu davranışlara sevkeden ve böylece başkalarının güvenini kazandıran bir kişilik yapısına dayanır.”
- **2. Zabt:** Ravinin işittiği bir hadisi aradan uzun süre geçse de, dilediği anda hatırlayıp rivayet edecek şekilde ezberleyerek her değişiklikten koruma yeteneğine sahip olmasıdır.
- Başka bir tarife göre zabt, ravinin hıfzından rivâyet ediyorsa hafız olması, kitabından rivâyet ediyorsa kitabını her türlü değişiklikten koruması, manen rivayet ediyorsa lafızların manaya delâletini iyi bilmesi ve dikkatli olması demektir.

Râvîde Görülen Kusurlar

Râvînin cerhine sebep olan kusurlar, beşi adâlet, beşi de zabt sıfatıyla ilgili olmak üzere on noktada toplanır. **Metâin-i aşere** denilen bu kusurlar şunlardır:

Adâlet Sıfatıyla İlgili Kusurlar

- 1. Kizbü'r-râvî:** Kasıtlı olarak bir söz, fiil, takrir veya sıfat uydurarak Hz. Peygamber'e isnad etmek. Ravinin hadis rivayetinde yalan söylemesidir.
- 2. İttihâmu'r-râvî bi'l-kizb:** Râvînin Hz. Peygamber'e yalan isnad ettiği bilinmemekle birlikte, günlük hayatta yalan konuştuğu için hadis rivâyetinde de yalancılık ithamına maruz kalmasıdır. Rivayetine itibar edilmez.
- 3. Fısku'r-râvî:** Ravinin günahkarlığı, ravinin İslami emir ve yasaklardan herhangi birine uymaması. Açıktan günah işleyen ravinin rivayetine itibar edilmez.
- 4. Bid'atü'r-râvî:** Hz. Peygamber'in vefatından sonra, O'nun zamanında olmayan bir şeyi din adına ortaya çıkarmak. Hadis ıstılahında ravinin inancıyla ilgili bir cerh sebebidir. Başka bir deyişle ravinin itikatta fıskâ düşmesidir.
- 5. Cehâlet:** Ravinin tanınmaması anlamına gelir. Ravinin zatının veya durumunun bilinmemesi demektir.

Mechülü'l - ayn (müphem): Kendisinden yalnızca bir kişinin hadis naklettiği kimsedir. Kısaca tek ravisi bulunan raviye denir. Kişinin zatının bilinmemesi

- Hz. Ali ve Ebu Hureyre
- **Ebu Hafiz yada Huve yada Racül yada İmraetun**
- İmam malik

Mechülü'l – hal (Mestur): Kendisi hakkında cerh ve tadille ilgili hiçbir hüküm verilmeyen dolayısıyla adil olup olmadığı bilinmeyen kimsedir. Çoğunluğa göre bu ravi, mübhem yani kapalı hükmünde olup rivayeti kabul edilmez.

- Hz. Ali ve Ebu Hureyre
- **Ebu Hafsa**
- Şube ve İmam malik
- Hali Mechul anlamına gelen Mechülü'l hal, kendisinden iki veya daha fazla kimse adını vererek hadis rivayet ettiği halde hakkında cerh veya ta'dil hükmü verilmediği için adil olup olmadığı bilinmeyen raviler için kullanılır.
- Şube ve İmam malik adaletli iki ravi ama rivayet aldıkları Ebu hafsa'nın tezkiye edildiğine dair hiçbir bilgi vermemişlerdir. Buradaki problem **Ebu hafsa'nın** sika olup olmadığının bilinmemesidir.

• **Bir seneddeki raviler GARİB HADİS ÖRNEĞİ**

- Hz. Ali ve Ebu Hureyre 2 ravi
- Alkame 1 ravi
- Şube ve İmam malik 2 ravi
- Abdurrezzak, İbni Ebi Şeybe, Ahmet b. Hanbel 3 ravi

• **Bir seneddeki raviler AZİZ HADİS ÖRNEĞİ**

- Hz. Ali, Ebu Hureyre, Hz. Ömer, Hz. Aişe, Hz. Zeyd 5 ravi
- Alkame Ahmet Ceyhun 3 ravi
- Şube ve İmam malik 2 ravi
- Abdurrezzak, İbni Ebi Şeybe, Ahmet b. Hanbel, Veli 3 ravi

Zabt Sıfatıyla İlgili Kusurlar

- **1. Kesretü'l-ğalat:** Ravinin rivayetlerinde çok hata yapması demektir. Hatası doğrusundan çok olursa, rivayetinden kaçınmak gerekir.
- **2. Fartu'l-ğafle (Fuhşu'l-gaflet):** Ravinin dikkatsiz ve dalgın olması anlamına gelir. Başkalarının sözüyle kitabındaki rivâyeti değiştirmesi (telkin) ya da farkında olmadan manayı değiştirecek şekilde açıkça hatada bulunmasıdır.
- **3. Vehim:** Râvînin rivâyet kurallarını bilmemesi sebebiyle, doğru zannederek yanlış hadis rivâyet etmesidir.
- **4. Muhâlefetü's-sikât:** Zayıf bir ravinin sika ravilere veya sika ravinin yani güvenilir ravinin kendisinden daha sika ravilere aykırı rivayette bulunması demektir. Zayıf ravinin sika ravilere muhalefet ettiği hadis kabul edilmez.
- **5. Sûü'l-hıfz (Kötü hâfıza):** Ravinin hafıza bozukluğu demektir. Hafıza bozukluğu, sika olarak bilinen bir ravinin çeşitli sebeplerle akıl ve hafızasında meydana gelen değişiklikler sonucu rivayetlerinde çok hata yapması durumudur.

Vehim (Yanılma)

- Mürsel veya munkatı hadisi muttasıl, muttasıl hadisi mürsel;
- merfü hadisi mevkûf, mevkûf bir hadisi merfu rivayet etmek suretiyle isnadda veya bir hadisi başka bir hadisle karşılaştırmak suretiyle metinde yanılmak gibi.
- Güvenilir ravilerle zayıf olanları karıştırıp birbirinin yerine koymak da böyledir.
- Vehim sonucu meydana gelen kusura illet denir.
- Bazı kaynaklarda Ebu Bürde el-Eşari, “Ben günde yüz defa Allah’tan af diliyor ve ona tövbe ediyorum.” hadisini Ebu Musa el-Eş’ari’den rivayet etmiştir.
- Ancak hadis ile ilgili araştırmalar sonucunda senedde Egar el-Müzeni yerine yanlışlıkla Ebu Musa el-Eş’ari’nin zikredildiği tespit edilmiştir.
- Bu durum hadisin sıhhatini zedeleyen bir kusur olarak değerlendirilmiştir.

İHTİLAT: Güvenilir bir ravinin yaşlılık, hastalık vs. sebeplerle hafıza kaybına uğraması demektir. İhtilattan önceki rivayetleri makbul kabul edilirken ihtilattan sonrakiler ise merdut kabul edilir yani kabul edilmez.

2024 İHL HADİS USULÜ

14. Ravinin hocasından öğrendiği hadisi başkasına rivayet edinceye kadar ezberinde saklaması, hadis usulünde zabt olarak isimlendirilir. Ravinin; rivayetinde bilgisizliği, dikkatsizliği, dalgınlığı, hafıza bozukluğu, hafıza zayıflığı ve rivayeti yanlış anlaması gibi sebeplerle hatalar yapması ya da bir ravinin kendisinden sika ravilere aykırı rivayette bulunması bu kapsamda değerlendirilir.

Bu parçada, ravide bulunan kusurlarla ilgili aşağıdaki kavramlardan hangisine değinilmemiştir?

- A) Fuşü'l-galat
- B) Gaflet
- C) Muhalefetü's-sikat
- D) Bidatü'r-ravi
- E) Suü'l-hifz

Cevap Anahtarı: D

2024 MBSTS HADİS USULÜ

46.

- I. Hadis rivayetinde yanılma
- II. Güvenilir ravilere muhalefet etme
- III. Tanınmıyor olma

Hadis ravileriyle ilgili verilen kusurlardan hangileri zabtla ilgilidir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Cevap Anahtarı: D

2025 MBSTS HADİS USULÜ

45.

- Güvenilir bir muhaddis olan Cerîr b. Hâzim'in oğulları, ihtiyarlayan babalarının hafızasının kötüleştiğini fark ettiklerinde, hadisleri hatalı nakletmesini önlemek için onu kimseyle görüştürmemeye çalışmıştır.
- Rivayetlerini kitaptan nakleden Abdullah b. Lehia; evinde çıkan bir yangında kitaplarını kaybetmiş, hafızasının zayıflığı sebebiyle son dönemdeki nakillerinde hatalar yapmıştır.

Verilen örnekler hadis ilminde aşağıdaki râvî kusurlarından hangisi kapsamında değerlendirilir?

- A) Muhâlefetü's-sikât
- B) Su'-i hıfz
- C) Kesretü'l-galat
- D) Fartü'l-gafle
- E) Vehim

Cevap Anahtarı: B

12. Ahmet, bir hadisin sıhhatini tespit etmek amacıyla senedde yer alan ravileri incelemek ister. Bunun için rical kitaplarında hadisin ravilerinin zabtına yönelik sorgulamaları gerçekleştirirken şu soruların cevaplarını arar:

- Aşırı dikkatsiz veya dalgın birisi mi?
- Güvenilir ravilere aykırı rivayette bulunmuş mu?
- Çok fazla hata etmiş mi?
- Hafızası zayıf mı?

Bu parçada aşağıdaki kavramların hangisinden bahsedilmemektedir?

- A) Muhalefetü's-sikat
- B) Vehim
- C) Fartü'l-gafle
- D) Kesretü'l-galat
- E) Su-i hıfz

Cevap Anahtarı: B

12. Alışveriş yapanların muhayyerliğini ifade eden bir hadis, **Ya'la b. Ubeyd**→ **Süfyan es-Sevri**→ **Amr b. Dinar Abdullah b. Ömer**→ **Hz. Muhammed** isnadıyla nakledilmiştir. Ancak isnadda yer alan Ya'la b. Ubeyd, Abdullah b. Dinar'ı yanlışlıkla Amr b. Dinar şeklinde zikretmiştir.

Bu parçada bahsedilen hata aşağıdaki ravi kusurlarının hangisinden kaynaklanmış olabilir?

- A) Vehmü'r-ravi
- B) Fıskü'r-ravi
- C) Bidatü'r-ravi
- D) İttihamü'r-ravi bi'l-kizb
- E) Cehaletü'r-ravi

Cevap Anahtarı: A

43. Metain-i aşere içerisinde yer alan;

- I. kizbü'r-ravi,
- II. vehmü'r-ravi,
- III. bidatü'r-ravi,
- IV. cehaletü'r-ravi

nitelemelerinden hangileri ravinin adalet vasfıyla ilgilidir?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve IV
- D) I, II ve IV
- E) I, III ve IV

Cevap Anahtarı: E

44. Rivayet ettikleri hadislerin kabul edilebilmesi için ravilerin bazı şartları taşıması gerektiği ifade edilmiştir. Bu şartlardan biri, aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen, ravinin işittiği herhangi bir şeyi dilediği anda hatırlayabilecek düzeyde bir Hıfz etme yeteneğine sahip olmasıdır.

Bu şart, hadis ıstılahında aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilmektedir?

- A) Fetanet
- B) Zabt
- C) Adalet
- D) İtibar
- E) Emanet

Cevap Anahtarı: B

2024 MBSTS HADİS USULÜ

44. Hadis ilminin öncelikli amacı, Hz. Muhammed'in hadisleriyle ona nispet edilen ancak ona aidiyeti kesin olarak bilinmeyen sözlerin birbirinden ayırt edilmesidir. Bununla birlikte Hz. Muhammed'in insanlar nezdindeki konumu gereği, halkı etkilemek ve söze değer katmak amacıyla birçok şey ona nispet edilmiş, onun adına birtakım hadisler uydurulmuştur. Bu durum hadisçileri, halk arasında dolaşan ve Hz. Muhammed'e izafe edilen sözlerin hadis olup olmadığını ortaya koymak amacıyla müstakil eserler telif etmeye sevk etmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu tür eserlerden biridir?

- A) Acluni'nin Keşfü'l-Hafa'si
- B) Heysemi'nin Mecmau'z-Zevaid'i
- C) Suyuti'nin el-Camiu's-Sağir'i
- D) İbn Hacer'in Fethü'l-Bari'si
- E) Hâkim'in Müstedrek'i

Cevap Anahtarı: A

HADİS ÖĞRENİM VE ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Tahammülü'l-Hadis:

Bir hadisi belli esaslara uyarak öğrenip, onu ezberden veya bir kitaptan usulüne uygun olarak rivâyet etmeye Tahammülü'l-Hadis denir.

1. Sema / Hocanın Okuması, Talebinin İşitmesi

- Hadis hocasının hadislerini okuması, talebinin de bizzat ondan işiterek hadisleri almasıdır.
- Sema yöntemi hadis öğrenim yollarının en üstünü kabul edilir.
- **İmlâ'**: hocanın hadisi talebe yazdırmasıdır. Bu yöntemde hoca ezberinden veya kitaptan okumakta, talebe ise okunan metni yazmaktadır.
- İmlâ' yöntemi semâ' içerisinde sayılmaktadır ve hadis almanın en güvenilir usulüdür.

2. Arz- Kırâat / Talebinin Hocaya Okuması / Hocanın Onayı

- Talebinin daha önceden duyduğu hadisleri bizzat hadis hocasına okuması ve hocanın bu hadisi okunan şekliyle onaylaması veya başkasının hocaya okuduğunu işitmesi suretiyle hadis almasıdır.
- Sema hocadan işitilen hadislere deniyorken; Kırâat, hocalara okunan hadise denilmektedir.

- **3. İcazet / Rivayet İzni**

- Sema ve kiraat olmaksızın hadis âliminin belirli şartlar dâhilinde bütün veya bir kısım rivayetlerini öğrencisinin rivayet etmesine izin vermesidir.
- İcazet ilk dönemler sözlü veya yazılıdır. Medreselerin kuruluşundan sonra ise icazet yazılı olarak verilmeye başlanmıştır.

- **4. Münavele / Elden Verme / Kitap Bana Ait**

- Münavele sözlükte, “bir nesneyi eliyle vermek” manasına gelmektedir.
- Terim olarak, hadis hocasının hadislerini ihtiva eden kitabını, rivayet etmesi için talebesine elden vermesi veya kitabın kendisine ait olduğunu ifade etmesi demektir.

- **5. Kitabet-Mükatebe / Yazıp Gönderme**

- Mükatebe sözlükte, “yazışmak, mektuplaşmak” manasına gelmektedir.
- Terim olarak ise, hadis hocasının rivayet hakkı bulunan hadislerin tamamını veya bir kısmını yakında ya da uzakta bulunan bir kimseye yazıp göndermesidir.
- Hoca göndermek istediği metni bizzat kendisi yazabileceği gibi başkasına da yazdırabilir.

- **6. İ'lâm:** Hadis hocasının hadis veya hadis kitabını rivâyeti için herhangi bir açıklamada bulunmadan öğrenciye göstererek bunları semâ' yoluyla aldığını ifade etmesidir.

7. Vasiyyet: Hadis hocasının rivâyet ettiği bir kitabı, ölümünden veya seyahate çıkmadan önce birisine vasiyyet etmesidir.

8. Vicade / El Yazısı ile Yazılan Hadisleri Bulup Ele Geçirme

- Vicade, “bulmak ve elde etmek” demektir.
- Hadis terimi olarak, bir kişinin herhangi bir ravinin, hadis kitabı müellifinin el yazısı ile yazılmış kitabını veya bazı hadislerini bulup ele geçirmesine denir.

İNBA

- Sözlükte “haber vermek” anlamındaki **nebe'** kökünden türeyen kelimedir.
- Terim olarak genellikle râvinin hadisi hocasından icâzet yoluyla aldığını ifade eder.
- Hocadan hadisi tek başına alan kimse onu rivayet ederken (edâ) müfred sîgasıyla “enbeenî”, başkalarıyla birlikte alan kimse de çoğul şekliyle “enbeenâ” diye edâ eder. “Nebbeenâ” da “enbeenâ” gibidir.
- Şu'be b. Haccâc ve Şuayb b. Ebû Hamza gibi âlimlere göre söz konusu sîga icâzet yoluyla alınan hadislerin edâsını ifade etmiş, bu görüş zamanla yaygınlaşarak genellikle icâzet yoluyla alınan hadisler için kullanılmıştır.

2024 DİKAB HADİS USULÜ

13. Ravinin hocasından sema ettiğine delalet eden "Haddeseni." ifadesinin sema dışındaki hadis alma yöntemlerinde az da olsa kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Leys b. Sad, Bükeyr b. Abdullah'tan hiç hadis işitmediği hâlde ondan hadis naklederken "Haddeseni Bükeyr." ifadesini kullanmaktadır. Bu lafızla yaptığı nakiller aslında Bükeyr'in Leys'e yazarak gönderdiği hadislerdir.

Bu parçada bahsedilen hadis alma yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İcazet
- B) Münavele
- C) Mükâtebe
- D) Vicade
- E) İlam

CEVAP ANAHTARI: C

2024 İHL HADİS USULÜ

17. İbn Cüreyc, İbn Şihab ez-Zühri'ye gelerek ona ait hadislerin yazılı olduğu sayfaları gösterip "Bunları senden rivayet edebilir miyim?" diye sormuştur. Zühri "Evet." cevabını verince İbn Cüreyc bu rivayetleri öğrencilerine nakletmiştir.

Bu parçada bahsedilen hadis alma yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Münavele
- B) Mükatebe
- C) İcazet
- D) Vasiyet
- E) Vicade

Cevap Anahtarı: C

41. Bir ravinin, görüşmeksizin ve izin almaksızın bir hocanın hattıyla yazılmış hadis metinlerini elde etmesi" **şeklinde tarif edilen hadis tahammül yolu aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Kıraat
- B) Münavele
- C) İ'lam
- D) Vasiyet
- E) Vicade

Cevap Anahtarı: E

46. Hadis tahammül yolları arasında;

- I. Hocanın kendi hadislerinden bazısını bir kimseye yazıp göndermesi,
- II. Talebenin hadisi bizzat hocasına okuması
- III. Hocanın kitabındaki hadislerin kendi sema olduğunu bildirmesi, fakat rivayet için herhangi bir izin verdiğiine dair beyanda bulunmaması

Şeklindeki tanımlar aşağıdakilerden hangisinde doğru sıralanmıştır?

	I	II	III
A) Vicade	İ'lam	Sema	
B) Mükatebe	Kıraat	İ'lam	
C) İcazet	Sema	Vicade	
D) Münavele	İ'lam	İcaze	
E) İlam	Kıraat	Münavele	

Cevap Anahtarı: B

5. Hadis âlimleri, hadislerin nasıl öğrenileceği ve öğretileceği ile ilgili sekiz farklı yöntem geliştirmişler, bunları da üstünlük açısından kendi içinde derecelendirmeye tabi tutmuşlardır. Bir talebenin hocasının dersini, daha önce istinsah ettiği bir kitaptan takip etmeyip onun söylediği hadisleri huzurunda yazmak suretiyle öğrenmesi en güçlü rivayet şekillerinden biri kabul edilmiştir.

Bu hadis öğrenme şekli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kıraat
- B) Vicade
- C) İmla
- D) İcazet
- E) Mukatebe

CEVAP ANAHTARI: C

13. Hadis tahammül yollarından;

- I. Kendisinden rivayet etmesi için hocanın, öğrencisine bir kitap veya yazılı bir metin vermesine,
- II. Hocanın icazetten söz etmeksizin belli bir hadis veya hadis kitabı için sadece "Benim rivayetim işte budur." diye açıklamada bulunmasına,
- III. Hocanın, ezberinden veya yazılı bir metinden okuduğu bir rivayeti öğrencinin, hocadan bizzat duyarak almasına

Verilen isimler aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

	I	II	III
A) Münavele	İ'lam	Sema	
B) Münavele	Kıraat	İ'lam	
C) Vasiyet	Kıraat	İcazet	
D) Vasiyet	Vicade	Sema	
E) Kıraat	İ'lam	Münavele	

CEVAP ANAHTARI: A

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

46.

- I. **Münavele:** Şeyhin rivayetlerinin yazılı olduğu bir vesikayı ya da kitabı öğrencisine elden vermesine denir.
- II. **Vasiyye:** Şeyhin rivayet izninden bahsetmeksizin sadece "Benim rivayetim işte bunlardır." Sözüne denir.
- III. **Sema:** Şeyhin duyduğu hadisleri rivayet için talebesine izin vermesine denir.

Bu tabloda hadis tahammül yollarıyla ilgili verilen kavram-tanım eşleştirmelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Cevap Anahtarı: A

Tâbiûn ve Etbâu't-tâbiûn Dönemi

- Sahâbe döneminde büyük ölçüde şifâhî, kısmen de yazılı olarak korunan hadisler, **İbn Şihâb ez-Zührî** gibi muhaddisler öncülüğünde dağınık vaziyetten kurtularak toplanıp **tedvin** edilmiştir.
- Tedvîn işinde olduğu gibi bu kuralları koyup uygulama öncülüğü yapan kişi **İbn Şihâb ez-Zührî'dir**.
- **Ma'mer b. Râşid'in el-Câmi'** adlı eseri Tasnîf çalışmasının ilk örneği sayılır.
- **Râvî**, belli usullere göre hadisi alıp, bu usullere uygun rivâyet lâfızları kullanarak başkalarına nakleden kimseye denir.
- **Sahâbe**, Hz. Peygamber'i, ona iman etmiş olarak gören veya onunla karşılaşan ve Müslüman olarak ölen kimse demektir. Yani Hz. Peygamber'i ona iman etmeden gören veya iman ettiği halde ölürken Müslüman olmayan kimse sahâbî sayılmaz.
- **Müksirûn Sahâbîler** binden fazla hadis rivâyet etmiş sahâbîlerdir.
- **Mukillûn Sahâbîler** Rivâyeti bin hadise ulaşmayan sahâbîlerdir.
- **Tâbiûn**, Mümin olarak bir veya daha fazla sahâbi ile karşılaşan ve Müslüman olarak ölen kimseye tâbiî denir.
- İlim ve dindarlık yönüyle öne çıkmış Medîneli yedi kişi, Fukahâ-i seb'a Tabiun tabakasındandır.

- **Muhadramûn:** Hz. Peygamber zamanında Müslüman olduğu halde onu görememiş kimselere denir.
- Bunlar; Üveys el-Karanî, Ebû Osman en-Nehdî ve Alkame b. Kays.
- **Etbâu't-tâbiîn:** Mümin olarak tâbiînden bir veya birkaç kişiyle karşılaşan ve Müslüman olarak ölen kimse demektir.

Müksirûn olan Sahâbîler

1. Ebû Hureyre
2. Abdullah b. Ömer
3. Enes b. Mâlik
4. Hz. Âişe
5. Abdullah b. Abbâs
6. Câbir b. Abdullah
7. Ebû Saîd el-Hudrî

Sahâbe içinde Abdullah adlı dört kişi vardır. Bunlara Abâdile denilmektedir. Bunlar;

- Abdullah b. Abbâs
- Abdullah b. Zübeyr
- Abdullah b. Ömer
- Abdullah b. Amr

- **Hemmam b. Münebbih- es-Sahifetu's-Sahiha**
- 660 yılında Yemen'de doğmuştur.
- Medine'de kaldığı sürede birçok sahabeden hadis almıştır.
- Eserinin ismi **es-Sahifetu's-Sahiha'dır.**
- İlk yazılı hadis metinleri arasında yer almaktadır.
- Günümüze kadar ulaşan ilk eserlerdendir.
- O, bu eserinde Ebu Hureyre'den 139 hadisi rivayet etmiştir.
- **Abdullah b. Amr b. As- Sahifetü's-Sadika**
- Hz. Muhammed zamanında, ondan izin alarak hadisleri yazıya geçirdiği bilinen,
- Ebu Hureyre tarafından kendisinden fazla hadis bilen yegâne sahabe olarak övülen kişidir.
- Büyük bir kısmı Ahmed b. Hanbel'in el-Müsnedi içerisinde günümüze ulaşan **es-Sahifetü's-Sadika** adlı eseri yazan alimdir.
- **Ferra el-Begavi- Mesabihu's-Sünne**
- Hadislerin isnadları terk edilmiş, sadece sahabe veya tabiun neslinden raviler zikredilmiştir.
- Buhari ve Müslim'in eserlerinin birinde veya her ikisinde bulunan hadisler için sahih; Ebu Davud, Tirmizi ve diğer hadis kitaplarından alınan hadisler için ise hasen kavramı kullanılmıştır.

Hadis öğrenmek amacıyla yapılan yolculuklar

Müslümanlar uzak, yakın demeden, Hz. Peygamber'in hadislerini birinci ağızdan dinleyip öğrenmek, ashâb'ın ilim ve irfanından kana kana içmek üzere **rihle** denen meşakkatli ilim yolculuklarına katlanmışlardır.

Rihle yolculuklarının amaçları

- 1.** Hadisi **âlî isnadla** elde etmek, yani aracıları aradan çıkararak hadisi ilk kaynağından almak.
- 2.** Zabt kusurundan dolayı zayıf kabul edilen hadislerin başka senetlerinin de bulunarak takviye edilmelerini sağlamak
- 3.** İslâm dünyasının değişik bölgelerindeki hadis âlimleriyle tanışmayı, râviler hakkında bilgiler elde etmeyi sağlamaktadır.
- 4.** Rihlelerin özellikle hoca-talebe ilişkisini tespitinde önemli katkıları olmuştur.
- 5.** Rihleler nesiller arasında güçlü bir iletişim kurulmasını ve hadislerin sonraki nesillere aktarılmasını sağlamıştır.

PRATİK BİLGİLER

- Hadis tarihinde **hasen hadisi ilk olarak** tanımlayıp meşhûr eden hadisçi **Tirmizî'dir.**
- . Hadislerin sahih, hasen ve zayıf olarak üçlü taksimini **Tirmizî** gerçekleştirmiştir.
- . Sadece sahih hadisleri bir araya getirmek maksadıyla yazılan en meşhur eser **Buhârî ile Müslim'in el- Câmî's-Sahîh** isimli eseridir. Bu iki esere **Sahîhayn** denilmektedir.
- . Buhârî ve Müslim kitaplarında bulunan bir hadise **Muttefekun aleyh** yani üzerinde ittifak edilmiş hadis denir.

- . Zayıf ravinin rivayeti **Münker** iken Sika ravinin rivayeti **Ma'ruf hadis** olur.
- . Sika ravinin rivayeti **Şazz iken** daha sika olan ravinin rivayeti **Mahfûz hadis** olur.

PRATİK BİLGİLER

- . Hadis Usûlü alanında günümüze ulaşmış olan en eski eser **İmam Şafiî'nin er- Risâle'sidir.**
- . Hadisleri sorgulama fikrini ilk beyan eden **İbn Sirindir.**
- . Hadis tarihinde **Mütekaddimûn Dönemi** denilen Hicrî **ilk dört** asırdaki kitaplarda hadisler hep **râvî zincirleriyle** birlikte verilmiştir.
- . Hadis tarihinde **Tesbit, Tedvin** ve **Tasnif** dönemlerine **Mütekaddimûn** dönemi denirken **Tezhip** dönemine ise **Müteahhirun dönemi** denilmektedir.
- . Sünen kategorisinde yer almakla birlikte Câmi' olarak da bilinen eser **Tirmizî'ye aittir.**
- . Nesaî sünen'inden seçmiş olduğu hadisleri bir araya getirdiği eseri **Müctebâ'dır.**

HADİSİN COĞRAFÎ MERKEZLERİ

Medine: İslam'ın ilk merkezidir. **Mescid-i Nebevî** İslâm'da ilk eğitim-öğretim müessesesidir. **Suffe**, zamanla yatılı bir eğitim kurumu haline dönüşmüştür. Ebû Hureyre, Suffe ehlinin meşhurlarındandır. **Fukahâ-i seb'a** diye adlandırılan Medîneli yedi fıkıhçı, **İbnü's-Şihâb ez-Zühri**, **İmam Mâlik** bu ilim merkezinin öğrencileridir.

MEKKE: Fetihden sonra Mekke'ye muallim olarak gönderilen **Muaz b. Cebel**, buradaki Müslümanlara gerekli dini bilgileri öğretmiştir.

ŞAM: Hz. **Ebû Bekir** döneminde fethedildi.

KUFE: Hz. **Ömer** döneminde fethedildi. Hz. **Ali'nin** hilâfetinde Medîne yerine hilâfet merkezi yapıldı.

BASRA: Hilâfet merkezinin Kûfe'ye nakledilmesiyle bölgenin ikinci ana merkezi haline geldi. **Enes b. Mâlik** buraya yerleşmiştir.

BAĞDAT: Abbâsî halifesi Mansur tarafından kurulan bir şehirdir. Devletin idare merkezi buraya taşındı. İlerleyen asırlarda kurulan **Nizâmiye** adlı medreseler kompleksinin ilki ve en gelişmiş buraya açıldı.

CEZİRE: Günümüzde Anadolu topraklarında kalıp Cizre diye anılan bu yer, Hz. **Ömer** zamanında fethedilmiştir.

YEMEN: Muâz b. Cebel ve Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin Hz. Peygamber tarafından vali olarak gönderildiği yerdir. Hemmam b. Münebbih, Ma'mer b. Râşid ve öğrencisi Abdürrezzâk b. Hemmâm Yemen coğrafyasında yetişmiş önemli muhaddis ve musanniflerdir.

MISIR: Hz. **Ömer** zamanında Amr b. el-Âs komutasında fethedilmiş bir ülkedir.
HORASAN VE MAVERAÜNNEHİR: Türklerin İslâm'a girmesine vesile olan fetihlerle birlikte çok hareketli ve bereketli bir döneme geçilmiştir.

2024 DİKAB HADİS USULÜ

12. Hz. Muhammed A B Tabiun C Tebeu't tabiun

Tabloda hadis usulü ölçütlerine göre muttasıl ve sahih kabul edilen bir hadisin senedine işaret edilmiştir.

Buna göre A, B ve C olarak verilen kişilerin buldukları tabakalarla ilgili

- I. A sahabelendir.
- II. B sahabelendir.
- III. C tabiundandır.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

CEVAP ANAHTARI: E

DİKAB 2021 HADİS USULÜ

13. Hadis kaynakları arasında;

- Hemmam b. Münebbih tarafından yazılan,
- Ebu Hüreyre'nin 139 rivayetini içeren,
- günümüze kadar ulaşan,
- ilk yazılı hadis metinleri arasında yer alan

eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Es-Sünenü'l-kübra
- B) El-Camiu's-sahih
- C) El-Mu'cemül-kebir
- D) Es-Sahifetü's-sahiha
- E) Keşfül-hafa

Cevap Anahtarı: D

DİKAB 2023 HADİS USULÜ

14. 660 yılında Yemen'de doğduğu bilinen Hemmam b. Münebbih gençliğinde hadis öğrenmek için Medine'ye geldi. Medine'de kaldığı sürede birçok sahabeden hadis aldı. Ancak onun asıl şöhreti günümüze kadar ulaşan ilk eserlerden biri olan es-Sahifetu's-Sahiha'yı yazmış olmasıdır. O, bu eserinde hadiste öne çıkan bir sahabeden aldığı 139 hadisi rivayet etmiştir.

Bu sahabe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ebu Hureyre
- B) Enes b. Malik
- C) Abdullah b. Abbas
- D) Cabir b. Abdullah
- E) Abdullah b. Ömer

Cevap Anahtarı: A

DİKAB 2022 HADİS USULÜ

12. Alışveriş yapanların muhayyerliğini ifade eden bir hadis, **Ya'la b. Ubeyd**→ **Süfyan es-Sevri**→ **Amr b. Dinar Abdullah b. Ömer**→ **Hz. Muhammed** isnadıyla nakledilmiştir. Ancak isnadda yer alan Ya'la b. Ubeyd, Abdullah b. Dinar'ı yanlışlıkla Amr b. Dinar şeklinde zikretmiştir.

Bu parçada bahsedilen hata aşağıdaki ravi kusurlarının hangisinden kaynaklanmış olabilir?

- A) Vehmü'r-ravi
- B) Fıskü'r-ravi
- C) Bidatü'r-ravi
- D) İttihamü'r-ravi bi'l-kizb
- E) Cehaletü'r-ravi

Cevap Anahtarı: A

DİKAB 2023 HADİS USULÜ

12. Ahmet, bir hadisin sıhhatini tespit etmek amacıyla senedde yer alan ravileri incelemek ister. Bunun için rical kitaplarında hadisin ravilerinin zabtına yönelik sorgulamaları gerçekleştirirken şu soruların cevaplarını arar:

- Aşırı dikkatsiz veya dalgın birisi mi?
- Güvenilir ravilere aykırı rivayette bulunmuş mu?
- Çok fazla hata etmiş mi?
- Hafızası zayıf mı?

Bu parçada aşağıdaki kavramların hangisinden bahsedilmemektedir?

- A) Muhalefetü's-sikat
- B) Vehim
- C) Fartü'l-gafle
- D) Kesretü'l-galat
- E) Su-i hıfz

Cevap Anahtarı: B

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

42. Hadis tarihinde tasnif sonrası dönemde genellikle Buhari ve Müslim merkezli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de müstahreç türü eserlerdir. Bu eserlerde Buhari ve Müslim'in sahihleri başta olmak üzere daha önce yazılmış bir kitaptaki hadislerin farklı senedleri bir araya getirilmiş; böylece ele alınan hadisin birden fazla sened vasıtasıyla rivayet edildiği ortaya konulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu tür eserlerin faydaları arasında yer almaz?

- A) Bir eserdeki hadislerin daha kolay ezberlenmesini sağlamak
- B) Ali isnad elde etmek
- C) Hadislerdeki eksik veya fazla olan kelimeleri tespit etmek
- D) Hadisin mevcut rivayetinden daha üstün bir tahammül yolunu ortaya çıkarmak
- E) Ferd olduğu sanılan hadislerin meşhur veya mütevatir olduğunu göstermek

Cevap Anahtarı: A

HADİS USULÜ 2023 MBSTS

45.

- I. Birden çok rivayeti bulunduğu hâlde birini diğerine tercih edecek sebep bulunamayan hadislere muztarib denir.
- II. Sika bir ravinin kendisinden daha sika ravilere muhalefet ederek naklettiği hadislere şaz denir.
- III. Kelimenin yazılışı bozulmaksızın nokta veya harekelerin değiştirildiği hadislere mevkuf denir.

Zayıf hadislerle ilgili verilen tanımlardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

Cevap Anahtarı: D

2025 MBSTS HADİS USULÜ

43. Hadis ilminde bir rivayetin sahih sayılmasının şartlarından biri de senedinin muttasıl (kesintisiz) olmasıdır. Bunun için hadis âlimlerinin çoğuna göre hoca ile talebenin birbiriyle görüşmesi esastır. Bunu tespit etmenin yollarından biri, râvilerin doğum ve ölüm tarihlerinin bilinmesidir. Hadis literatüründe bu konudaki bilgilerin toplandığı müstakil eserler oluşturulmuştur.

Bu eser türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Vefayât
- B) Müttefik ve müfterik
- C) Müştebih
- D) Ensâb
- E) Mu'telîf ve muhtelif

Cevap Anahtarı: A

2025 MBSTS HADİS USULÜ

44.

- Müteahhirûn Dönemi hadis usûlü eserlerindedir.
- Müellifin Eşrefiyye Medresesindeki derslerinde anlattığı notlarından hazırlanmıştır.
- Nevevî ve İbn Kesîr, usûl eserlerini bu çalışmayı esas alarak meydana getirmişlerdir.

Verilen bilgiler aşağıdaki eserlerden hangisine aittir?

- A) Suyûtî'nin *Tedrîbü'r-râvî'si*
- B) Hatîb el-Bağdâdî'nin *el-Kifâye'si*
- C) İbnü's-Salâh'ın *Ulûmü'l-hadîs'i*
- D) İbn Hacer'in *Nuhbetü'l-fiker'i*
- E) Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *Ma'rife'si*

Cevap Anahtarı: C

